

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janez Krivec

Kitajska, varnostna velesila?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janez Krivec

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Kitajska, varnostna velesila?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

*Zahvaljujem se mentorju dr. Bogomilu
Ferfili za izčrpno strokovno pomoč in
vodenje. Zahvala gre tudi lektorici
Zdenki Hudoklin in vsem drugim, ki so
mi na poti pomagali, predvsem Tjaši in
pa staršem, ki sta me podpirala in mi
stala ob strani v vseh letih študija.
Hvala!*

Fortis est, qui se vincit

Kitajska, varnostna velesila?

Diplomsko delo proučuje razsežnosti varnostne grožnje Ljudske Republike Kitajske v razmerju do Evropske Unije. Prvi del opiše ključne elemente kitajskega političnega in nacionalno varnostnega sistema, kar vodi v drugi del z analizo ekonomskega sistema in položaja Kitajske v svetovnem gospodarstvu in mednarodni politiki. V tretjem delu so ob upoštevanju značilnosti LRK analizirane različne dimenzije grožnje za EU. Ključne ugotovitve diplomskega dela so, da Kitajska predstavlja gospodarsko in politično grožnjo Evropski uniji, medtem, ko znakov neposrednega vojaškega ogrožanja ni opaziti. Kljub velikemu številu kitajskih migrantov v Evropski uniji, le-ti zaenkrat ne predstavljajo varnostne grožnje. Analiza je pokazala, da poleg omenjenih izzivov, v prihodnosti lahko pričakujemo še vznik drugih dimenzij varnostnih groženj, predvsem na področjih kibernetike, zagotavljanja dostopa do energetskega virov in varstva naravnega okolja. Kitajska ima vse značilnosti varnostne velesile, ki na gospodarskem in mednarodnem političnem prizorišču že ogroža nekatere ključne interese Evropske Unije.

Ključne besede: Kitajska, grožnja, gospodarska grožnja, vojaška grožnja, varnostna velesila.

China, Security Superpower?

The diploma thesis deals with the dimensions of a security threat the People's Republic of China poses to the European Union. The first part describes key elements of the Chinese political and national security system, which leads into the second part with the analysis of the economic system and the position of China in the global economy and international politics. In the third part several threat dimensions of PRC in relation to the EU are analysed, while also considering the facts discovered in the first two parts. Key findings state that China presents an economic and political threat to the EU, but at the same time there are no signs of a direct military threat. Despite the fact that there are a significant number of Chinese immigrants in the EU, they do not pose a threat yet. Analysis shows that beside the threat mentioned above, we can expect security issues to arise in the fields of cybernetics, ensuring the access to energy sources and environmental issues. China has all the characteristics of a security superpower, which already threatens some of European Union's key interests.

Key words: China, threat, economic threat, military threat, security superpower.

SEZNAM KRATIC	7
1 UVOD - VZHAJAJOČA KITAJSKA	8
1.1 METODOLOŠKI OKVIR DELA	9
1. 1. 1 Cilji in namen raziskovanja	9
1. 1. 2 Hipoteze	9
1. 1. 3 Metode raziskovanja	11
2 POLITIČNI SISTEM LJUDSKE REPUBLIKE KITAJSKE	12
2.1 Ljudska republika Kitajska	12
2. 2 Socialistična demokracija	12
2.3 Administrativna razdelitev	13
2. 4 Glavne politične institucije	15
2. 4. 1 Komunistična partija Kitajske	15
2. 4. 2 Politična posvetovalna konferenca	16
2. 4. 3 Vsestranski ljudski kongres – zakonodajna veja oblasti	17
2. 4. 4 Predsednik države	17
2. 4. 5 Državni svet – Centralna ljudska vlada – Izvršilna veja oblasti	18
2. 4. 6 Vodilne male skupine	18
2. 4. 7 Centralna vojaška komisija	19
2. 4. 8 Sodstvo - sodna veja oblasti.....	19
3 NACIONALNO VARNOSTNI SISTEM LRK	20
3. 1 Policija in notranja varnost	20
3. 2 Ljudska oborožena policija (LOP)	20
3. 3 Ljudska milica	21
3. 4 Ljudska osvobodilna vojska (LOV)	21
3. 5 Strateška kultura	26
4 EKONOMSKE RAZMERE V LRK IN MEDNARODNO OKOLJE	28
4. 1 Ekonomski sistem LRK	29
4. 1. 1 Upravljanje z ekonomskim sistemom v LRK	31
4. 2 Struktura kitajskega gospodarstva	32
4. 2. 1 Kmetijstvo	32
4. 2. 2 Proizvodni sektor	32
4. 2. 3 Storitveni sektor	33
4. 3 Ekonomski pregled november 2009	34
4. 4 Izvori ekonomske rasti LRK	34
4. 4. 1 Ekonomske politike	34
4. 4. 2 Kapital in delovna sila	35
4. 4. 3 Neposredne tuje investicije (NTI).....	36
4. 4. 4 Znanost in tehnologija	37
5 GEOPOLITIČNI POLOŽAJ IN POMEN KITAJSKE DANES	38
5. 1 Geopolitični položaj	38
5. 2 Položaj Kitajske v svetovnem gospodarstvu	39

6 EVROPSKA UNIJA – LJUDSKA REPUBLIKA KITAJSKA	40
6. 1 Politično sodelovanje	40
6. 2 Gospodarsko sodelovanje	41
7 OPREDELITEV POTENCIALNIH GROŽENJ	42
7. 1 Vojaška dimenzija kitajske grožnje EU	43
7. 2 Kibernetična dimenzija kitajske grožnje	50
7. 3 Gospodarska (ekonomska) dimenzija kitajske grožnje EU	53
7. 3. 1 Gospodarska rast	54
7. 3. 2 Kitajski izvoz in njegova sestava	55
7. 3. 3 Zunanjetrgovinski deficit	56
7. 3. 4 Evropska podjetja na kitajskem trgu	58
7. 3. 5 Pravice intelektualne lastnine	58
7. 3. 6 Nespoštovanje določil Svetovne trgovinske organizacije	59
7. 3. 7 Vrednost kitajske valute	60
7. 3. 8 Človeški kapital	61
7. 3. 9 Notranja stabilnost	61
7. 3. 10 Neodvisni premoženjski skladi – Chinese Investment Corporation	61
7. 3. 11 Ideologija proste trgovine	62
7. 3. 12 Energetika	63
7. 4 Politična dimenzija kitajske grožnje	66
7. 4. 1 Naslednja faza v odnosih EU - Kitajska	68
7. 4. 2 Kitajska »mehka moč«	68
7. 4. 3 Cilji kitajske mehke moči do EU	69
7. 4. 4 Kitajska mehka moč v Afriki	69
7. 5 Kitajska imigracija v EU	70
8 ZAKLJUČEK	72
9 Literatura	79

SEZNAM KRATIC

ASEAN – The Association of Southwest Asian Nations

BDP – bruto domači proizvod

CIA – Central Intelligence Agency

CIC – Chinese Investment Corporation

CK – Centralni komite

CNO – Computer Network Operations

CTBT – Comprehensive Test Ban Treaty

CVK – Centralna vojaška komisija

DLR Koreja – Demokratična Ljudska Republika Koreja

DoD – Department of Defence

EU –Evropska Unija

EUISS – European Union Institute for Security Studies

HED – The High Economic and Trade Dialogue

ICT – information and communication technology

KPK – Komunistična partija Kitajske

LOP –Ljudska oborožena Policija

LOV – Ljudska osvobodilna vojska

LRK – Ljudska Republika Kitajska

MJV – Ministrstvo za javno varnost

NTI – Neposredne tuje investicije

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development

PCA – Partnership and Cooperation Agreement

PPK – Politična posvetovalna konferenca

RAND – Research and Development Corporation

SIPRI – Stockholm International Peace Research Institute

STO – Svetovna trgovinska organizacija

SZ – Sovjetska Zveza

VLK – Vsedržavni Ljudski Kongres

ZDA – Združene države Amerike

1 UVOD - VZHAJAJOČA KITAJSKA

Kitajska, ki že danes predstavlja največjo azijsko silo, se počasi a vztrajno dviga na položaj pomembnega akterja mednarodne politike, ki se lahko, ob pravilni politiki in ugodni mednarodni ekonomski klimi, razvije v zavidanja vredno vojaško silo in veliko ekonomsko moč že v prvih desetletjih 21. stoletja. Koncept vzhajajoče Kitajske ni nov, saj ga lahko zasledimo že od začetka 20. stoletja. Od takrat velja za državo, ki je čedalje bolj mednarodno pomembna. Nekje od devetdesetih let 20. stoletja pa azijsko silo svetovne države vse večkrat dojemajo kot potencialno grožnjo na številnih področjih.

Kitajska se vsekakor vzpenja v več pogledih, med drugim tudi v luči trenutnih svetovnih ekonomskih težav. Zavedamo se skoraj neverjetne spremembe v kitajskih ekonomskih razmerah, ko je država na krilih gospodarske rasti iz revščine potegnila milijone prebivalcev. Kljub dolgoletni ujetosti v norost Maovega »velikega skoka naprej« se gospodarske razmere izboljšujejo s svetlobno hitrostjo, kitajski BDP se približuje vrednostim moderno razvitih držav, kar zagotavlja spodbude za nove investicije in modernizacijo. Poleg povečanja tradicionalnih pojmovanj moči je pri Kitajski opaziti okrepljen vpliv v mednarodni skupnosti, diplomaciji, politiki in tudi v kulturi.

Zaskrbljenost nad dvigom regionalnih sil na globalno prizorišče izvira primarno iz zgodovinskega spomina. Preteklost je namreč pokazala, da so vzhajajoče sile pogosto na mednarodno igralno polje prinesle negotovost, nestabilnost in tekmovalnost, kar je nemalokrat privedlo tudi do vojn. Popolnoma naravno je torej, da so države v bližnji sosesčini zaskrbljene nad kitajskim pridobivanjem na t. i. trdi moči. Hitri vzpon v regionalno, politično in gospodarsko silo ter nadaljnje vzpenjanje v globalno velesilo ima pomembne posledice za celotno Azijo in ostali svet.

Evropska unija podpira rast stabilne, miroljubne in uspešne Kitajske in jo hkrati spodbuja k odgovornemu mednarodnemu sodelovanju v večji meri, kar bi krepilo, stabiliziralo in omogočilo nadaljnjo rast mednarodnega sistema. Kljub temu da je temeljna ideja evropskega sodelovanja s Kitajsko sprejeta pozitivno, se Evropska unija v istem hipu zaveda izzivov in vprašanj, ki jih tako zastavljena pot prinaša.

Namen diplomskega dela je tako opisati ozadja in izzive, s katerimi se lahko srečuje EU ob vztrajni rasti kitajskega vpliva na številnih področjih. V diplomskem delu so predstavljene najpomembnejše grožnje, ki jih za Evropsko unijo lahko predstavlja Ljudska republika Kitajska. Do analize potencialnih kitajskih groženj, v tretjem delu diplomske naloge, pridemo preko razlage političnega in nacionalno varnostnega sistema in značilnosti v prvem sklopu ter analize ekonomskih značilnosti in mednarodnega položaja v drugem sklopu. Oboje služi kot temelj za pravilno razumevanje različnih dimenzij kitajskih groženj za Evropsko unijo. Kot je zastavljeno že v začetnih hipotezah, sem več poudarka namenil kitajski ekonomiji in posledično gospodarski grožnji. Upoštevajoč dejstvo, da je svetovna strokovna javnost zaskrbljena nad povečevanjem kitajskega obrambnega proračuna in vojaške modernizacije, je na podlagi značilnosti nacionalno varnostnega sistema, preteklih konfliktov in prihodnjih trendov analizirana tudi vojaška dimenzija grožnje. Vprašanje političnega vpliva Kitajske v mednarodnih organizacijah je prav tako eden izmed štirih ključnih delov sklopa o potencialnih grožnjah LRK.

1.1 METODOLOŠKI OKVIR DELA

1. 1. 1 Cilji in namen raziskovanja

V diplomskem delu želim preko ekonomskih, političnih in vojaških pogledov opisati morebitne razsežnosti varnostnih groženj, ki jih za EU predstavlja Kitajska. V zadnjem času prihaja država tudi v kontekstu aktualne finančne in gospodarske krize na mednarodno igrišče kot vse pomembnejši igralec. Z gospodarskim, vojaškim in političnim vzponom Kitajske se nedvomno porajajo vprašanja o varnosti oziroma potencialni nevarnosti azijske sile. Varnostna drža EU in ZDA do azijske sile je pomemben pokazatelj stopnje zaznavanja grožnje. Iz procesov in značilnosti varnostnega in političnega okolja znotraj Kitajske, lahko s precejšnjo mero zanesljivosti predvidevamo nadaljnji potek dogodkov na varnostnem področju v mednarodnem okolju.

1. 1. 2 Hipoteze

Leta 2006 je *US Defence Department*¹ nakazal, da lahko ZDA gledajo na Kitajsko kot potencialno vojaško grožnjo. Po podatkih SIPRI, Kitajska od leta 1995 letno povečuje

¹ Ameriški federalni organ, zadolžen za koordinacijo in nadzor vseh agencij in funkcij vlade, ki so povezane z nacionalno varnostjo in vojsko.

vojaške izdatke za okoli 10%. Ameriški *National Defence Research Institute* napoveduje kot enega izmed dveh možnih scenarijev razvoja Kitajske, izjemno povečanje vojaškega kapitala in ekonomskega vpliva v svetovnem gospodarstvu. Omenjene institucije nakazujejo, da je smotrno gledati na Kitajsko kot potencialno grožnjo interesom EU in ZDA. Iz tega lahko izpeljemo prvo in drugo hipotezo:

H1: Kitajska predstavlja vojaško grožnjo Evropski uniji.

H2: Kitajska je gospodarska grožnja Evropski uniji.

Kitajska diplomatska vloga v svetu postaja vse bolj pomembna. Država postaja tako regionalno, kot svetovno gledano, vse pomembnejša. Vsekakor je prezgodaj trditi, da bo Kitajska postala vodilna azijska sila. Dejstvo pa je, da s svojim položajem v svetu vpliva na Evropsko unijo tako posredno kot neposredno. Lerais piše, da lahko razvoj Kitajske in sodelovanje pri mednarodnih prizadevanjih, na primer v Afriki, pozitivno vpliva na reševanje težav v teh deželah, hkrati pa to vzbuja vprašanja o morebitnih političnih konfliktih med EU in Kitajsko. Iz tovrstnih izzivov, izpeljanih iz vprašanj strokovne javnosti, sem izpeljal tretjo hipotezo:

H3 : Kitajska predstavlja grožnjo političnim interesom Evropske unije.

Po Lohrmanovem mnenju množične migracije prebivalstva neposredno prizadenejo varnost na treh ravneh:

- Imigranti so v industrijskih in razvijajočih se državah prepoznani kot temeljno varnostno vprašanje tako s strani vlad kot s strani avtohtonih družb, saj ogrožajo ekonomsko blaginjo, družbeno ureditev, kulturne in religiozne vrednote ter politično stabilnost.
- Priseljevanje prebivalstva pogosto obremenjuje bilateralne odnose držav, ogrožanje le tega pa lahko vpliva tudi na širšo varnost.
- Ilegalne migracije posegajo v individualno varnost ljudi in negirajo njihovo pravico do svobode in dostojnega življenja.

Na podlagi omenjene teorije in dejstev iz začetka 90. let, ko je število Kitajcev začelo naglo rasti na vzhodu Rusije, lahko vprašamo o izzivih, ki jih lahko prinese kitajska imigracija v EU.

Leta 1993 je začelo število Kitajcev v Rusiji naglo rasti. Kmalu zatem sta se zgodili dve ključni stvari, v vzhodnem delu Rusije je padla gospodarska uspešnost, hkrati pa se je

močno povečala raven kriminala, piše Minakir. Iz omenjenega besedila je izpeljana četrta hipoteza:

H4 : Kitajska imigracija predstavlja varnostno grožnjo Evropski uniji.

Energija igra pomembno vlogo v polju nacionalne varnosti vsake države. Ker je energija gorivo vsakega sodobnega gospodarstva, ji države namenjajo veliko pozornosti. V zadnjem času so se pojavile nove oblike groženj energetske varnosti zaradi razmaha industrializacije v državah, kot sta Indija in Kitajska. Povečano tekmovanje za dostop do energetskih virov lahko vodi do nastanka varnostnih konfliktov med državami. Zaradi vse večjega zavedanja pomembnosti zagotavljanja energetske varnosti v EU in vse večjih potreb po energiji v Ljudski republiki Kitajski izpeljemo naslednjo hipotezo:

H5: Kitajska predstavlja grožnjo evropski energetske varnosti.

1. 1. 3 Metode raziskovanja

Delo in raziskovanje o omenjeni temi me je vodilo od osnovnih delovnih tez, po poti analiziranja virov številnih vplivnih strokovnjakov s področja geopolitike, raziskovanja letnih ocen ogrožanja varnosti s strani številnih inštitutov za varnost, vojaških in drugih obveščevalnih služb, proučevanju varnostnih študij in projekcij za prihodnost. Na podlagi omenjenega sem izdelal karseda zanesljivo oceno varnostnega tveganja, ki ga za EU predstavlja Kitajska.

Uporabil sem naslednje znanstveno raziskovalne metode:

- Zgodovinska metoda – ugotavljanja vzrokov za določene spremembe s pomočjo preteklih dogodkov
- Komparativna metoda – primerjava podobnih procesov in dejstev
- Metoda kompilacije – uporaba izpiskov, publikacij in citatov drugih avtorjev
- Sintetična metoda – združitev različnih splošnih pojmov v celoto
- Induktivno – deduktivna metoda – sklepanje iz posameznih primerov v splošno in obratno
- Metoda deskripcije – opisovanje določenih procesov, dejstev, na podlagi katerih sem izpeljal ugotovitve

2 POLITIČNI SISTEM LJUDSKE REPUBLIKE KITAJSKE

2.1 Ljudska republika Kitajska

Iz zadnje kitajske državljanske vojne, ki se je končala leta 1949, sta izšli dve politični entiteti. Prva je Ljudska republika Kitajska, ki nadzoruje območja celinske Kitajske in bolj ali manj samoupravna ozemlja Hong Konga in Macaa. Druga politična entiteta je Republika Kitajska, ki je bolj znana kot Tajvan in nadzira ozemlje otokov, Tajvan, Penghu, Kinmen, Matsu ter še nekaj manjših.

Diplomsko delo predstavlja, raziskuje in analizira politike, namere in pričakovanja Ljudske republike Kitajske, pri čemer je Republika Kitajska (Tajvan) uporabljena zgolj pri pojasnjevanju določenih elementov, povezanih z Ljudsko republiko Kitajsko.

Ljudska republika Kitajska je po ustavi enopartijska socialistična država, ki ji vlada Komunistična partija Kitajske. Parlament predstavlja Nacionalni ljudski kongres, ki ga sestavlja 2987 delegatov, izvoljenih na ravni provinc, mestnih uprav avtonomnih regij in oboroženih sil. Nacionalni ljudski kongres izvoli predsednika in 15 članov vlade. Na zadnjem zasedanju Nacionalnega ljudskega kongresa marca 2008 so delegati izvolili peto generacijo vodij partije in države. Predsednik LRK je od 2003 Hu Jintao, premier pa Wen Jiabao.

2. 2 Socialistična demokracija

Oktober 2005 je informacijska pisarna državnega sveta² izdala belo knjigo z naslovom Grajenje politične demokracije v Kitajski (*Building the Political Democracy in China*). Dokument predstavlja argumente za kitajski način socialistične demokracije in za nadaljevanje prevlade Komunistične partije Kitajske nad političnim življenjem v državi. Bela knjiga piše o boržuazni revoluciji iz leta 1911, ki naj bi prinesla konec obdobja globokega ponižanja. Čeprav sta bila takrat uvedena parlamentarni in večstrankarski sistem, ki je temeljil na imitiranju zahodnih demokracij, ta ureditev kitajskemu ljudstvu ni zadovoljila želje po neodvisnosti in demokraciji. Zato je na podlagi zgodovinskih lekcij nastala nova oblika demokracije, ki je okarakterizirana z močnim odporom do imperializma, fevdalizma in birokratičnega kapitalizma (Lerais in drugi 2006, 2).

² *State Council Information Office*

Po kitajski ustavi je temeljni sistem države torej socialistični sistem, ki ga vodi delavski razred. Po principu notranje organizacije struktur je značilnost kitajskega organizacijskega principa državnih organov demokratični centralizem. Demokratičnost omenjenega principa se dojema v svobodnem diskutiranju in debatiranju o politikah in usmeritvah, aspekt centralizma pa v tem, da se po sprejetju določenega predloga z večino glasov pričakuje od članov stranke popolno sprejemanje predloga (Trocki 1937).

2.3 Administrativna razdelitev

Ljudska republika Kitajska je po ustavi razdeljena na najvišji ravni na province, avtonomne regije in občine, ki so neposredno pod centralno oblastjo (mestna območja Peking, Šanghaj, Chongqing in Tianjin). Province in avtonomne regije so dalje razdeljene na avtonomne prefektуре, okraje, avtonomne okraje in mesta (*Constitution of PRC*).

LRK je razdeljena na 22 provinc (kot 23. provinco si oblast lasti Tajvan), 5 avtonomnih regij, 4 mestna upravna področja, neposredno pod oblastjo centralne vlade, in 2 posebni upravni območji.

V LRK obstajajo tri kategorije ozemeljske avtonomije. Najvišje enote lokalne uprave, ki so po statusu izenačene s provincami, so avtonomne pokrajine. Avtonomnih pokrajin je 5: Ujgurska pokrajina Xinjiang, Tibet Xizang, Notranja Mongolija Niemenggu, muslimanska pokrajina Ningxia in pokrajina ljudstva Zhuang Guangxi. Drugo stopnjo ozemeljske avtonomije predstavljajo avtonomne prefektуре, v LRK jih je 30. Najnižjo stopnjo teritorialne avtonomije predstavljajo avtonomni okraji, le teh je 75 (Saje 2006, 76–77). Avtonomne regije so torej razdelitve na ravni provinc z določeno etnično manjšino in imajo zato po ustavi zagotovljenih več pravic. Ena izmed njih je mesto predstavnika, ki mora biti iz etnične manjšine³ določene avtonomne regije. Poleg omenjenih območij si Vlada Ljudske Republike Kitajske lasti ozemlje Tajvana kot triindvajseto provinco.

³ Večina kitajskega ljudstva je ljudstvo Han (91,6%). Pripadniki ostalih ljudstev so razdrobljeni v 55 manjšin, od katerih so najštevilnejši ljudstva Zhuang in Hui, sledijo Ujguri, Mongolci in Tibetanci.

Slika 2.1: Administrativna razdelitev

Vir: Noll (2009).

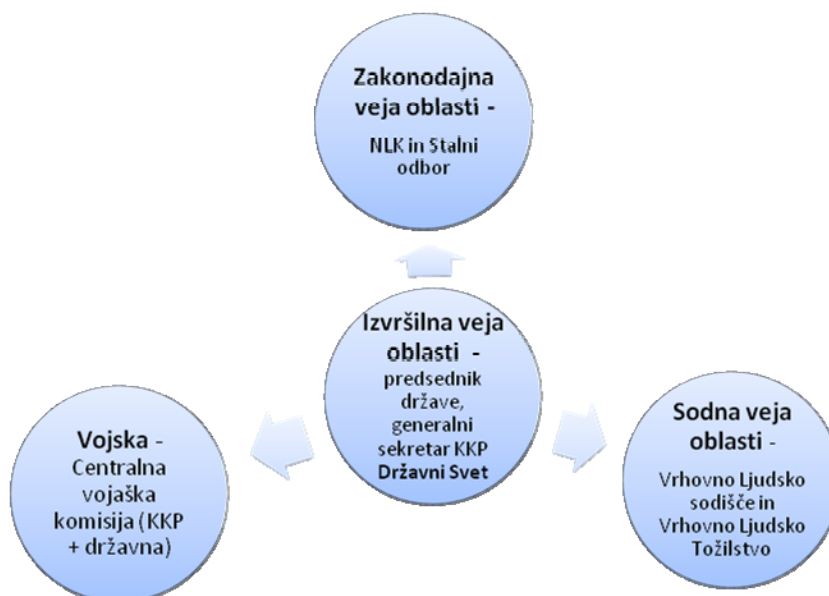
Tabela 2.1: Administrativna razdelitev

Province (22)	Anhui Fujian Gansu Guangdong Guizhou Hainan Hebei Heilongjiang Henan Hubei Hunan	Jiangsu Jiangxi Jilin Liaoning Qinghai Shaanxi Shandong Shanxi Sichuan Yunnan Zhejiang
Avtonomne regije (5)	Guangxi (ljudstvo Zhuang) Notranja Mongolija (Mongoli) Ningxia (Hui)	

	Xingjiang (Ujguri) Tibet (Tibetanci)
Mestna upravna območja (4)	Peking Šanghaj Chongqing Tianjin
Posebna upravna območja (2)	Hong Kong Macau
Si lasti vlada	<i>Tajvan</i>

2. 4 Glavne politične institucije

Organigram 2.1: Struktura moči centralne vlade

Vir: Lerais in drugi (2006, 7).

2. 4. 1 Komunistična partija Kitajske

V ustavi Ljudske republike Kitajske je določeno, da je Komunistična partija Kitajske edina vladajoča politična stranka v državi. Glede na programsko usmeritev in organizacijo je KPK mogoče uvrstiti med delavske stranke (Saje 2006, 47). Komunistična partija Kitajske je nastala leta 1921v Šanghaju. Njen vzpon na oblast s pomočjo revolucionarnega gibanja je povzročilo več dejavnikov, kot so: neenakost na

podeželju, japonska okupacija in splošna beda ljudstva. Do strateškega zasuka je prišlo sredi Dolgega pohoda leta 1935, ko je prevladala Mao Cetungova usmeritev, ki je dajala težišče revolucionarnemu boju obubožanih množic. KPK je po državljanski vojni in zmagi nad Kuomintangom leta 1949 ustanovila Ljudsko republiko Kitajsko.

Temeljna načela, ki določajo ureditev KPK, so:

- Manjšina je podrejena večini, posameznik partijski organizaciji.
- Organizacije višjega nivoja morajo imeti pod nadzorom nižje organizacije in člane partije.
- Delovanje vseh partijskih komitejev deluje po principih kolektivnega vodstva in demokratičnega centralizma.

Najvišje telo KPK je Narodni kongres, ki se voli vsakih 5 let. Narodni kongres izvoli Centralni komite (CK), ki vodi stranko v času med kongresoma. *De iure* so najvišja avtoriteta kongresi, dejansko pa ima moč v rokah 9 članski stalni komite politbiroja CK. Centralni komite običajno na svoji prvi seji izvoli politbiro, stalni odbor politbiroja in generalnega sekretarja CK. Uradni viri tudi kažejo, da ima KPK absolutno vodstvo nad vojsko ter da odloča o njeni modernizaciji in ureditvi.

Načelo demokratičnega centralizma daje KPK obliko piramide. Na vrhu je CK KPK in stalni komite politbiroja. Položaj generalnega sekretarja KPK je čez čas izgubil določeno moč, da ne pride do prevelike koncentracije moči v rokah posameznika. Generalni sekretar ima tako pristojnosti, da skliče zasedanja politbiroja in stalnega komiteja, ter predseduje nad delom sekretariata. Sedanji generalni sekretar Komunistične partije Kitajske je Hu Jintao.

2. 4. 2 Politična posvetovalna konferenca

V političnem polju LRK obstaja tudi množica t. i. nekomunističnih strank, s katerimi KPK politično sodeluje preko politične posvetovalne konference (PPK), ki se sestaja vsaj vsako leto enkrat. Tukaj gre za posebno značilnost v kitajskem političnem sistemu, saj se KPK o državnih zadevah posvetuje s predstavniki nekomunističnih strank⁴ in

⁴ Kitajski viri navajajo poleg KPK osem demokratičnih ali nekomunističnih strank, kakor jih sami imenujejo (National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference 2009).

množičnih organizacij⁵, preden sprejme posamezne odločitve o pomembnih državnih, političnih, gospodarskih, kulturnih in družbenih zadevah.

2. 4. 3 Vsedržavni ljudski kongres – zakonodajna veja oblasti

Kitajska ustava določa, da je najvišje legislativno telo v državi Vsedržavni ljudski kongres. Vsedržavni ljudski kongres (VLK) je funkcijo najvišjega organa oblasti dobil že pri sami ustanovitvi LR Kitajske. Člani VLK in lokalnih ljudskih zborov na okrožni ravni so posredno izvoljeni predstavniki oblasti, medtem ko so člani lokalnih zborov pod okrožno ravni neposredno izvoljeni predstavniki lokalnih upravnih enot (Saje 2006, 70). Člane VLK ne volijo na neposrednih splošnih volitvah, ampak jih volijo člani ljudskih zborov lokalnih upravnih enot na ravni provinc, avtonomnih pokrajin, mest pod neposredno osrednjo vlado ter pripadniki narodne vojske (Saje 2006, 70). VLK je izvoljen za dobo petih let in se sestane vsako leto. Ustava ne določa natančnega števila članov VLK in to prepušča zakonski ureditvi. Zadnje volitve v VLK so potekale marca 2008, ko je bilo na predstavnikiške položaje izvoljenih 2987 članov

(The National People's Congress of the People's Republic of China)

Stalni komite (Odbor) Vsedržavnega ljudskega kongresa je stalni organ VLK in je nastal z namenom opravljanja določenih funkcij najvišjega zakonodajnega organa, ker se ta zaradi prevelikega števila predstavnikov ne more sestati več kot enkrat letno. Stalni odbor, ki ga izvoli VLK, sestavljajo: predsednik, podpredsednik, generalni sekretar in njegovi člani, med katerimi morajo nujno biti predstavniki manjšin (Constitution of PRC).

2. 4. 4 Predsednik države

Predsednika države formalno izvoli Vsedržavni ljudski kongres⁶ in je tej instituciji tudi podrejen in odgovoren. Po ustavi lahko ostane na položaju dva mandata po 5 let. Od leta 2003 mesto predsednika LRK zaseda Hu Jintao (The Central People's Government of the People's Republic of China). Institucija predsednika države, ki je t. i. *head of state*, državni poglavar ali vodja države, je del sistema kolektivnega vladanja. Naloge predsednika države so primarno uresničevanje ciljev VLK, razglasitve statotov,

⁵ Množične organizacije (npr. Vsedržavna zveza sindikatov, Vsedržavna zveza mladih, Vsedržavna zveza žensk itd.) so vez med KPK in ljudstvom ter so interesne skupine, ki zastopajo interese posameznikov in skupin znotraj družbe (Saje 2006, 55).

⁶ Dejansko volitve potekajo po sistemu »enega kandidata«

imenovanje premiera, razglasitev vojnega stanja in mobilizacije ter razglasitev vojnega prava⁷ (Constitution of the PRC).

2. 4. 5 Državni svet – Centralna ljudska vlada – Izvršilna veja oblasti

Državni svet Kitajske je najvišji administrativni izvršilni organ države. Odgovoren je Vsedržavnemu ljudskemu kongresu in mu poroča o svojem delu. Državni svet ali vlado sestavljajo premier, njegovi namestniki, ministri, zadolženi za ministrstva in komisije ter generalni sekretar.

Predsednik države imenuje premiera, ki nato imenuje svojo vlado. Vsi člani državnega sveta, ki jih predlaga premier, so potrjeni s strani predsednika države na podlagi privolitve VLK. Celotni državni svet se sestaja enkrat mesečno, medtem ko se njegov bolj vplivni stalni odbor, ki izvaja t. i. vsakodnevne odločitve, sestaja dvakrat tedensko. Državni svet je funkcionalni center državne oblasti in vir avtoritete in oblasti za vladne iniciative na vseh nivojih (Lerais in drugi 2006, 11). Naloga vlade je izvajanje politike, zakonov in drugih aktov VLK ter nadzor nad delovanjem upravnih organov (Saje 2006, 74). Dve izmed glavnih nalog državnega sveta sta osnutek in upravljanje z državnim gospodarskim načrtom in državnim proračunom. Vlada ima tudi moč formulirati upravne ukrepe in regulative ter razglasiti odločitve in ukaze znotraj področja, določenega z ustavo (Constitution of the PRC).

Velika posebnost kitajskega političnega sistema je, da lahko vlada predlaga VLK in njegovemu stalnemu odboru v sprejem zakone in s tem sodeluje v zakonodajnem postopku (Saje 2006, 75).

Po mnenju številnih strokovnjakov je vlada politično telo, ki uresničuje politiko KPK, tako da jo preliva v svoje oblastno delovanje. Državni svet in KPK sta namreč zelo prepletena, saj je večina članov vlade visokih funkcionarjev KP Kitajske.

2. 4. 6 Vodilne male skupine⁸

Vodilne male skupine se ne pojavljajo na organizacijskih shemah in so med agencijska koordinacijska telesa, ustanovljena za ključna področja (ekonomske zadeve, nacionalna varnost, odnosi s Tajvanom...). Od leta 1990 so skupine postajale vse bolj pomembne predvsem na področju odnosov s tujino. Nekatere so formalne in stalne, druge na novo ustanovljene. Predstavljajo most med Politbirojem KP in državnimi ministrstvi .

⁷ Martial law – vojno pravo (Angleško - slovenski vojaški terminološki slovar, MORS, 2006)

⁸ lingdao xiaozu -The Leading Small Groups

Vodilne male skupine sestavljajo člani Komunistične partije in jih vodijo člani Politbiroja⁹ (Lerais in drugi 2006, 11).

2. 4. 7 Centralna vojaška komisija

Ustava, sprejeta leta 1982, določa, da je najvišje vojaško telo v centralni vladi Državna centralna vojaška komisija. Poveljstvo nad oboroženimi silami Kitajske je torej po ustavi v rokah Centralne vojaške komisije. Člani CVK so odgovorni VLK in njegovemu stalnemu odboru. Po ustavi sestavljajo CVK predsednik, ki ga izvoli VLK, in člani. Predsednik nato predlaga člane komisije, ki jih potrdi VLK ali njegov stalni odbor. Predsednik CVK je popolnoma odgovoren za delo komisije in za delo odgovarja kongresu ter ima, kar je zelo pomembno, to moč, da sprejme končne odločitve o zadevah iz pristojnosti komisije.

Znotraj Komunistične partije Kitajske prav tako deluje centralna vojaška komisija KPK, ki dejansko poveljuje oboroženim silam.

Obe omenjeni strukturi imata identično članstvo, sta torej eno telo z dvema identitetama in odgovarjata, ena VLK in druga centralnemu komiteju KPK. Hu Jintao je bil leta 2004 izvoljen za predsednika komisije KPK in leta 2005 za predsednika državne vojaške komisije (Lerais in drugi 2006, 29).

2. 4. 8 Sodstvo - sodna veja oblasti

Ena izmed najpomembnejših pridobitev kitajskih novodobnih političnih reform je bila reforma pravnega sistema. Kitajska je tu naredila velik korak od tradicionalnega pristopa t. i. »*rule-of-man*«. Lerais pa je na tej točki še vedno skeptičen in trdi, da je napredovanje Kitajske k pravemu modernemu principu vladavine zakona mešano (Lerais in drugi 2006, 30).

⁹ Na primer: *Foreign Affairs Leading Small Group* je telo v zunanji politiki, odgovorno za sprejemanje odločitev, ki ga vodi Hu Jintao.

3 NACIONALNO VARNOSTNI SISTEM LRK

Nacionalna varnost LRK vključuje dejavnosti in nosilce: policijo, vojsko, para vojaške formacije ter vladne in druge obveščevalne agencije, katerih namen je zagotavljati državno varnost.

3.1 Policija in notranja varnost

Varnostni aparat za zagotavljanje notranje varnosti je sestavljen iz Ministrstva za državno varnost (*Ministry of State Security*), Ministrstva za javno varnost (*Ministry of Public Security*), Oborožene ljudske policije (*People's Armed Police*), Ljudske osvobodilne vojske (*People's Liberation Army*) ter sodnih, tožilskih in penalnih sistemov.

Ministrstvo za javno varnost je organ podrejen državnemu svetu in nadzoruje tako celotno delovanje policije v državi kot tudi Ljudsko oboroženo policijo (LOP). Funkcionalno je v primerjavi z drugimi državami organ podoben npr. japonski državni policijski agenciji ali državnim policijam drugih držav. Ministrstvo za javno varnost je odgovorno za policijske operacije in zapore ter ima v svoji sestavi posebne oddelke, ki se ukvarjajo s področji politične in ekonomske varnosti ter varnostjo komunikacij. Ministrstvo za javno varnost praviloma ne izvaja paravojaških funkcij (te so v domeni LOP), niti ne izvaja obveščevalnih dejavnosti. Strukturno imajo vodilne centre na ravni provinc in nižje na ravni občin. Do leta 2006 so bili pripadniki MJV praviloma neoboroženi, z razliko od pripadnikov LOP, po letu 2006 pa so v uporabo prejeli pištole kalibra 9x19 mm kitajske izdelave (GlobalSecurity 2007).

Oborožene sile LRK sestavljajo Ljudska osvobodilna vojska (LOV), Ljudska oborožena policija (LOP) in ljudska milica.

3.2 Ljudska oborožena policija (LOP)

Ljudska oborožena policija je para vojaška formacija, primarno odgovorna za civilno policijsko delovanje in reševalne dejavnosti v miru ter za podporo LOV v vojni. Glavne dejavnosti LOP so aktivnosti varovanja pred vsemi oblikami napadov ali sabotаж, varovanje oseb in objektov, posredovanje v kriznih razmerah ter protiteroristično delovanje in mednarodno sodelovanje na tem področju (The Information Office of China's State Council of the PRC 2009). Med njihove naloge spada tudi varovanje KPK in glavne državne organe (Saje 2006, 82). V nasprotju s civilno policijo Ministrstva za javno varnost nosijo pripadniki LOP olivno zelene uniforme in so že od nekdaj

oboroženi. LOP ima dvojno poveljniško strukturo: prvo institucionalizirano v OVK in drugo preko Državnega sveta in Ministrstva za javno varnost. Kljub temu, da so sile LOP del oboroženih sil LRK, ne spadajo pod Ljudsko osvobodilno vojsko (LOV) (Mo Honge 2006).

Ministrstvo za državno varnost je institucija, podrejena Državnemu svetu, ki je bila ustanovljena leta 1983, z namenom zagotavljati državno varnost pred tujimi agenti in vohuni, protirevolucionarno aktivnostjo, katere namen bi bil sabotirati ali ovreči kitajski socialistični sistem. V sklopu omenjenega ministrstva delujejo službe, ki se ukvarjajo z obveščevalno dejavnostjo in zbiranjem podatkov tako v tujini kot doma (GlobalSecurity.org. 2009). V primerih, ko gre za kriminalno dejavnost, ki bi potencialno lahko vplivala na državno varnost, zakon dodeljuje Ministrstvu za državno varnost enako pristojnost aretacije in pridržanja, kot jo ima policija.

3.3 Ljudska milica

Milico predstavlja veliko število enot, ki sodelujejo v vsakodnevnih dejavnostih pod vodstvom KPK. Naloge Ljudske milice pod poveljstvom vojaških sil so: priprave na vojno, varnostne in obrambne naloge ter pomoč pri ohranjanju družbenega reda in varnosti (Saje 2006, 82).

3.4 Ljudska osvobodilna vojska (LOV)

Znano je, da ima Kitajska dolgo in bogato vojaško zgodovino, ki sega vse od začetka njene zgodovine. Pod vodstvom komunistične partije se je vojska nerazdružljivo zlila s Komunistično partijo Kitajske in se prekalila v bojih za osvoboditev in združitve države.

Zgodovinsko lahko LOV sledimo do ustanovitve 1. avgusta leta 1927, ko je prišlo do prvega oboroženega spopada med komunisti in Kuomintangom. Ta dan je v LRK obeležen kot praznik, dan Ljudske osvobodilne vojske.

Ljudska osvobodilna vojska je bila pomemben igralec v kitajski politiki še pred ustanovitvijo države leta 1949. Med revolucijo sta se KPK in vojska tako rekoč združili v enotno podobo, kar je nedvomno vidno še sedaj. LOV predstavlja pomemben blok v Centralnem komiteju (22 odstotkov stalnih članov) in ima dva predstavnika v 24-članskem Politbiroju (Shirk 2009, 70). Za zanimivost naj dodam, da je okoli 10 odstotkov kitajske legislature, utelešene v Vsedržavnem ljudskem kongresu, v uniformah.

LOV je po številčnosti pripadnikov na prvem mestu, po državnih izdatkih za vojsko pa na drugem mestu na svetu. Nedvomno se svetovne sile zavedajo, da gre za veliko spoštovanja vredno silo, ki ima, če izvzamemo para vojaške enote LOP, kar 2.25 milijona pripadnikov. Formalno je LOV pod poveljstvom državne Centralne (Osrednje) vojaške komisije.

Glavne naloge LOV, kot jih navaja 29. člen Ustave LRK, so: krepiti obrambo države, upirati se tuji agresiji, braniti, ščititi in graditi državo, trdo delati in služiti ljudstvu. 29. člen kitajske ustave še določa, da oborožene sile pripadajo kitajskemu ljudstvu.

Kitajska vojska je razdeljena na štiri veje: kopensko vojsko, mornarico, zračne sile, sekundarno artilerijo.

V sestavo LOV prištevamo tudi številne vojaške šole in znanstveno raziskovalne inštitute. Avtorji nekaterih publikacij, ki jih je izdala Evropska komisija, Lerais in drugi, kot peto vejo kitajske vojske navajajo prej omenjene para vojaške sile Ljudske oborožene policije¹⁰, spet drugi navajajo kot peto vejo kitajske vojske rezervne sile. Rezervisti so vojaške sile množic, ki ostajajo aktivni v svojih vsakdanjih opravilih. Organizirane so bile leta 1983 in to tako, da se jih lahko kar najhitreje mobilizira in uporabi kot aktivne sile v času vojne (China.org.cn 2006).

Oblast nad Ljudsko osvobodilno vojsko izvaja po ustavi Centralna vojaška Komisija. Trenutno je predsednik CVK Hu Jintao, dva podpredsednika sta generala Guo Boxiong in Xu Caihou, obrambni minister pa je poleg ostalih sedmih generalov le član CVK. Od leta 2004, ko je mesto predsednika CVK prevzel Hu Jintao, ni bil na mesto podpredsednika nikoli imenovan civilist.

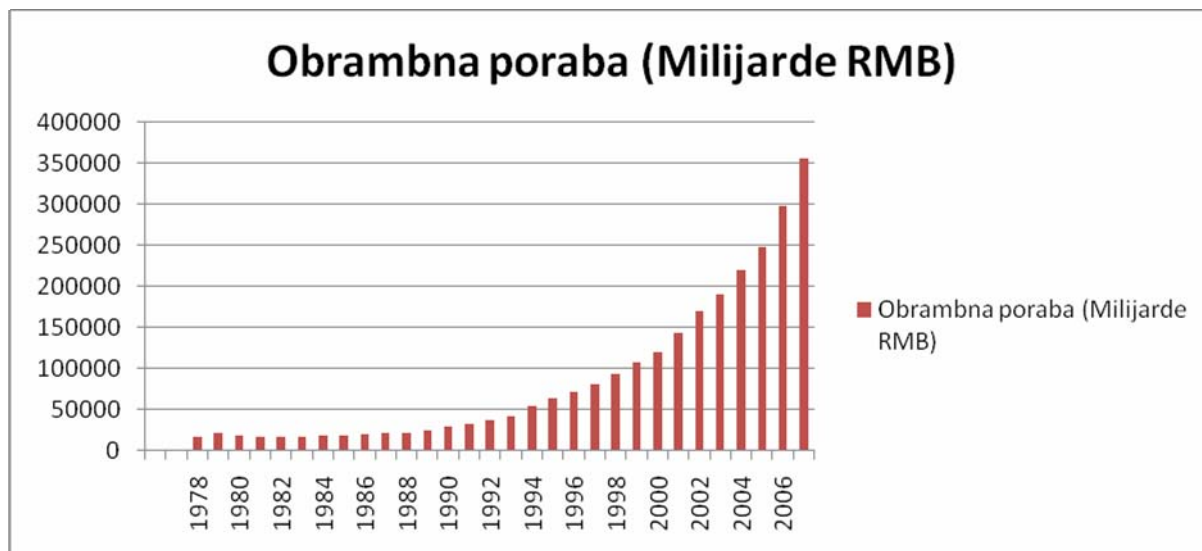
Kitajske vojaške sile so razdeljene po državi na sedem vojaških regij in več kot 20 vojaških distriktov. Kitajska vojska je v procesu modernizacije, ki stremi proti dvema glavnima ciljema. Prvi je preobraziti vojsko v manjšo visoko kvalitetno silo, drugi cilj pa se osredotoča na visoko tehnologijo, informatizacijo in robotizacijo (Lerais in drugi 2006, 12).

Analiza obrambnega proračuna, ki jo je opravil Mednarodni monetarni sklad (*International Monetary Fund*) za obdobje od 1996 do 2006 kaže, da je bila povprečna rast obrambnega proračuna v tem obdobju 11.8 odstotka v primerjavi s povprečno letno rastjo GDP, ki je znašala 9.2 odstotka (Globalsecurity.org 2009).

¹⁰Ker je v uradnih kitajskih virih opisana dvojna struktura poveljevanja nad LOP (preko CVK in Državnega sveta) in zaradi paravojaškega elementa struktur Ljudske oborožene policije, uporabljam razdelitev na 4 veje

Bela knjiga o obrambni porabi LRK iz leta 2008 kaže, da so sredstva, namenjena za vojsko od leta 1990 do 2007 poskočila kar za 12 krat, od 29 milijard RMB leta 1990 na 355 milijard leta 2007.

Grafikon 3.1: Obrambna poraba LRK 1978 do 2007

Vir: GlobalSecurity.org (2009).

Tabela 3.1: Obrambna poraba LRK 1978 do 2007

Leto	GDP (milijarde RMB)	Vladna poraba (milijarde RMB)	Obrambna poraba (milijarde RMB)
1978	364.522	112.209	16.784
1980	454.562	122.883	19.384
1981	489.156	113.841	16.797
1982	532.335	122.998	17.635
1985	901.604	200.425	19.153
1987	1.205.862	226.218	20.962
1989	1.699.232	282.378	25.147
1990	1.866.782	308.359	29.031
1991	2.178.150	338.662	33.031
1992	2.692.348	374.220	37.786
1993	3.533.392	464.230	42.580
1994	4.819.786	579.262	55.071
1995	6.079.373	682.372	63.672
1996	7.117.659	793.755	72.006
1997	7.897.303	923.356	81.257
1998	8.440.228	1.079.818	93.470
1999	8.967.705	1.318.767	107.640
2000	9.921.455	1.588.650	120.754
2001	#####	1.890.258	144.204
2002	#####	2.205.315	170.778
2003	#####	2.464.995	190.787
2004	#####	2.848.689	220.001
2005	#####	3.393.028	247.496
2006	#####	4.042.273	297.938
2007	#####	4.978.135	355.491

Vir: The Information Office of China's State Council of the PRC (2009).

Modernizacija kitajske vojske je v obdobju enega desetletja preobrazila zaostalo vojsko v enakopravnega tekmovalca za regionalno prevlado, meni Michael R. Auslin. Po mnenju omenjenega strokovnjaka lahko kitajski napredek v raketni tehniki, mornarici in zračnih silah pomeni neposredno grožnjo Japonski, kljub močni povezavi le-te z ZDA (Schmitt 2009, 80). Skokovita rast kitajske vojaške moči, ki so jo od začetka motivirali predvsem interesi na območju Tajvana, bi lahko odpravila tradicionalno dokaj stabilen sistem varnosti v tem delu Azije. Razvoj kitajske vojske poteka na več različnih področjih, ki segajo od sprememb v vojaški organizaciji, impresivne modernizacije vojaške infrastrukture in kapacitet obrambne industrije preko razvoja in uporabe C3I sistema, nenazadnje do razvoja visoko tehnoloških ofenzivnih sredstev elektronskega vojskovanja, računalniških in t. i. »*counter-space*« tehnologij.

LOV ima naslednje zvrsti:

Kopenska vojska LRK je sestavljena iz 75 manevrskih divizij. Od teh tvorijo približno 20 odstotkov sile za hitro posredovanje. V okviru kopenske vojske delujejo pehota, oklepne enote, artilerija, zračna obramba, letalske enote, enote za obrambo pred kemičnimi in biološkimi agenti, specializirane enote za elektronsko vojskovanje, inženirske enote ter izvidniške enote.

Kitajske kopenske sile so kohezivne, patriotske enote, ki so fizično odlično pripravljene in usposobljene v osnovnih vojaških znanjih. Hkrati so močne v izvajanju operacij, zaščiti komunikacij ter spretne pri zavajanju, skrivanju in prevari. Njene največje slabosti so pomanjkanje učinkovite logistične podpore, kombiniranje operacij, poveljevanje in urjenje ter morala, piše o kitajskih kopenskih silah portal GlobalSecurity.org.

Vojna mornarica ima v LRK primarno funkcijo dopolnitve kopenske vojske. Mornarica ostaja večinoma v »rjavih vodah¹¹«, z omejenimi možnostmi v »zelenih vodah« in zaenkrat brez prizadevanj v »modrih vodah«. Mornarica je razdeljena na 5 vej: podmorniške enote, površinske sile, mornariško letalstvo, obalno obrambne sile, mornariška pehota (Globalsecurity.org). Leta 2003 je imela kitajska mornarica 260 000 vojakov. Razpolagala je s 50 rušilci in fregatami, približno 60 podmornicami, 50

¹¹ Rjave vode – priobalni pas, nacionalne vode. Zelene vode – regionalne vode. Modre vode – oceani, mednarodne vode

pristajalnimi ladjami, 100 pomožnimi in patroljnimi ladjami ter okoli 500 letali in 30 helikopterji (Saje 2006, 84).

V zadnjem času se je mornarica modernizirala, zmanjšala sile in opremo ter ju zamenjala z modernejšimi enotami.

Vojno letalstvo je zvrst, ki je v LRK zadolžena za obrambo celine, za kar je namenjeno največje število letal. Manjše število letal za napade na kopenske cilje in bombnikov je namenjeno za onemogočanje nasprotnika ter zračno podporo, v sestavi letalstva pa so tudi bombniki, ki lahko nosijo jedrsko orožje.

Kot celotna LOV je tudi kitajsko letalstvo začelo reorganizacijo in modernizacijo v letu 1985. Do danes se je letalstvo znebilo večine zastarelih letal, zmanjšalo njihovo število za tretjino in pridobilo novo opremo.

Sekundarna artilerija oziroma strateške sile so bile od nekdanj pomemben del kitajske vojaške strategije. Kitajski jedrski arzenal naj bi zajemal 400 kosov jedrskega orožja, ki ga je možno dostaviti na cilj z letali, balističnimi raketami (podmorniškimi in zemeljskimi) in tudi konvencionalnimi sistemi. Leta 2002 je CIA predvidela, da se bo število kitajskih jedrskih glav v naslednjih 15 letih povečalo na 75 do 100 bojnih glav, od katerih naj bi bile v večji meri razvrščene proti ZDA.

3. 5 Strateška kultura

Kitajska filozofska misel ima globoke kulturne in zgodovinske korenine in je skozi čas močno vplivala na kitajsko strateško razmišljanje, zato je, preden začnem analizo potencialnih groženj, ki jih lahko Ljudska republika Kitajska predstavlja t. i. zahodnemu svetu, torej na mestu vpogled v značilnosti kitajske kulture. Sedanja kitajska kultura je sestavljena iz treh ključnih sklopov: tradicionalne kulture, komunistične ideologije in novih zahodnjaških vrednot (Johnson 2009, 3).

Tradicionalna kultura je preko konfucianizma, taoizma in budizma vtisnila neizbrisni pečat na družbene norme in vrednote kitajskega ljudstva. Od omenjenih je najbolj vplivna misel konfucianizem, ki predstavlja temelj kitajske kulturne tradicije in je še danes vir norm obnašanja v skupnosti. Temeljne resnice, ki jih je učil Konfucij, lahko enostavno združimo v naslednjih pet vrlin: človečnost, pravičnost, spodobnost, modrost in zvestoba. Konfucianizem daje prednost harmoniji pred konfliktom in obrambi pred

napadom. Kitajski vojaški strateg Sun Tsu je v tem duhu zapisal: »Najboljša zmaga je zmaga brez boja.«

Zapuščina marksistično-leninistične in maoistične misli najbolj odmeva v idejah o svetu, ki je osvobojen izkoriščanja s strani kapitalizma, imperializma in kolonializma, v izkoreninjenju politike moči, blokovskih struktur in hegemonizma. Komunistični voditelji so Kitajsko vedno usmerjali po lastni poti brez večje opore na velesile.

Vrednote razvitega zahoda so vse pomembnejše tudi v Ljudski republiki Kitajski. Po letu 1978 so kitajski voditelji prijeli za bolj pragmatično orodje v boju s številnimi socialnoekonomskimi težavami in omejili vpliv ideologije na ekonomsko politiko, kar se je izkazalo za izjemno uspešen preobrat. Danes je kitajska primarna vizija ekonomski razvoj in modernizacija. Oboje pa seveda najbolje deluje z roko v roki s kapitalističnim načinom razmišljanja, potrošništvom in trendi razvitih zahodnih ekonomij.

Velik vpliv na strateško kulturo ima tudi sodobni kitajski nacionalizem, ki ima korenine v drugi polovici 19. stoletja, ko je bila Kitajska poražena v Opijski vojni (1840–42).

Sodobni nacionalistični diskurz je dobro ujet v ideji o izhodu iz stoletja kitajskega ponižanja, s strani imperialističnih in hegemonističnih sil. Poleg omenjenega so danes glavne značilnosti kitajskega nacionalizma: velik ponos biti Kitajec, zavedanje o preteklih ponižanjih v kolektivnem spominu in velika težnja po vrnitvi Kitajske v veličino (Johnson 2009, 6).

Sodobna kitajska strategija je proces, v katerem se vodstvo države trudi uravnotežiti razmerje med tekmovanjem za vire ekonomske rasti in razvoja ter regionalnim in globalnim varnostnim okoljem, ki tak razvoj in rast omogoča. Kitajski državni vrh tako opisuje prva desetletja 21. stoletja kot »20 letno obdobje priložnosti«, v katerem bodo mirne razmere ugodne za povečanje regionalnega in svetovnega vpliva (Department of Defence 2009, 1).

Kitajski voditelji so sprejeli naslednje strateške prioritete, ki jim sledijo: nadaljevanje vladajočega položaja KPK, ohranjanje gospodarske rasti in razvoja, ohranjanje notranje stabilnosti, obramba kitajske nacionalne suverenosti in ozemeljske celovitosti ter Kitajski zagotoviti status velesile (Department of Defence 2009, 2).

4 EKONOMSKE RAZMERE V LRK IN MEDNARODNO OKOLJE

Kitajska je leta 1993 zabeležila 11,7 odstotno rast GDP, v skladu z njenim planom iz leta 85. (Boquerat 2004, 32), v istem obdobju se je njeno zunanje trgovinsko poslovanje povečalo za 19, 5% (Boquerat 2004, 32). Cilj Kitajske je nedvomno postati visoko razvita država, ki bi lahko dvignila življenjski standard prebivalcev in postavila trdne tehnološko-industrijske temelje za močno vojaško gospodarsko silo.

V zadnjih letih so Kitajci poudarili težnjo po večjem vplivu v svetovni politiki s povečevanjem vloge Kitajske v mednarodnih odnosih. Po podatkih SIPRI Yearbook 2000 so se kitajski vojaški izdatki od leta 1995 povečevali letno za 10%. Trend povečevanja izdatkov za vojsko je smiselno pričakovati še v najprej, saj ob visoki gospodarski rasti vojska še ne predstavlja prevelikega bremena za državo. Koncept vojaške obrambe Kitajske se je iz prejšnje opore na strategijo branjenja celine razvil in razširil na obrambo morij in nenazadnje na vesoljsko komponento obrambe države. Ta dejstva nakazujejo na smer razvoja vojaške sile, proti visoko tehnološki, moderni in učinkoviti vojaški sili, podprti z močno domačo ekonomsko bazo.

Ameriški nacionalno varnostni inštitut (*National Defence Research Institute*) je za pisarno sekretarja za obrambo pripravil analitično publikacijo o azijskih ekonomskih trendih za obdobje dvajsetih let, od 1995 do 2015. V poročilu navaja dva možna scenarija kitajskega napredka od 2000 do 2015. Prvi temelji na konstantni rasti (Scenarij A), drugi na prekinjeni neenakomerni rasti Kitajske (Scenarij B). Če se osredotočimo na ekonomsko in vojaško komponento analize projekcije RAND, kaže naslednje: po scenariju A se Kitajski GDP do 2015 podvoji, medtem ko se pri možnosti B zviša za 50 %, pri čemer sta letni stopnji rasti 5% oziroma 3% pri neenakomerni rasti. V povezavi z rastjo GDP in investicijami v vojsko in vojaško tehnologijo, se na Kitajskem po scenariju A pričakuje izjemno povečanje vojaškega kapitala, ki dosega stopnje kar 4-krat višje od japonskih. Scenarij B prav tako predvideva povečanje vojaškega kapitala, vendar opisuje stopnje, ki so za okoli tretjino manjše od projekcij za scenarij A (Wolf, in drugi 2000, xi).

4.1 Ekonomski sistem LRK

Na tej točki je potrebno opisati poseben status, ki ga imata po kitajskih zakonih področji Hong Konga in Macaa. V 80. letih je Deng Xiopeng predlagal načrt z naslovom »Ena država, dva sistema¹²«, ki je predvideval združitev Kitajske v celoto, s področji Macaa in Hong Konga. Predlagal je, da bi imeli omenjeni področji svoj politični sistem in kapitalistični ekonomski sistem, medtem ko bi ostala država živela po socialističnem sistemu. Dogovor je bil sprejet leta 1997 z Veliko Britanijo za Hong Kong, leta 1999 s Portugalsko za Macao in je določal, da prejšnji koloniji obdržita obstoječi sistem pod visoko avtonomijo največ za obdobje 50 let. Takoj po prenosu suverenosti za LRK sta bili ustanovljeni posebni administrativni regiji Macao in Hong Kong. To v praksi pomeni, da sta območji odgovorni za svoje notranje zadeve, sodstvo, javne finance, valuto itn., medtem ko so diplomatski odnosi in nacionalna varnost v domeni Ljudske republike Kitajske.

Kitajsko vodstvo je leta 1978 pod imenom »Socializem s kitajskimi karakteristikami« začelo izvajati reforme. Ekonomske reforme, katerih cilj je bil zagotoviti sredstva za modernizacijo celinske Kitajske, so se začele pod vodstvom pragmatika znotraj KPK, Deng Xiopenga. Kitajske reforme so se začele v približno enakem času kot sovjetska perestrojka, z razliko, da so kitajske ekonomske reforme dejansko veljale za uspešne. Proces je omogočil in povzročil prehod iz planskega v tržno gospodarstvo.

Rast kitajske ekonomije je vsekakor eno izmed pomembnejših dejstev v svetovnem gospodarstvu in ima lahko, ob skoraj milijardi in pol Kitajcev, velik vpliv na ostale svetovne trge. Kitajska je v 30 letih razvila tržno gospodarstvo s hitro rastočim privatnim sektorjem in velja za enega izmed ključnih igralcev mednarodnega gospodarstva. Deng Xiopengove reforme so se začele z odpravljanjem kolektiviziranega poljedelstva, se širile s postopno cenovno liberalizacijo, fiskalno decentralizacijo in večanjem avtonomije državnih podjetij. Naslednji korak je bila ustanovitev raznovrstnega bančnega sistema, razvoj borznega trga, hitra rast ne državnega trga in odpiranje države tujim investicijam in trgovini

Strukturne spremembe kitajskega gospodarstva so omogočile razvoj širokega spektra manjših podjetij v storitvenem in proizvodnem sektorju. Zaradi vse večje odprtosti

¹² One country, two systems

zunANJI trgovini in investicijam je leta 1999 gospodarstvo LRK postalo drugo največje za ZDA, če primerjamo gibanja BDP (Economy Watch 2009).

S takšnimi podatki nam na podlagi paritetne kupne moči postreže internetni vir *Economy Watch*, medtem ko nam podatki *International Monetary Fund*, *World Bank* in *Cia Factbook* za leto 2008 kažejo, da je kitajska ekonomija na četrtem mestu (po BDP) za EU, ZDA in Japonsko.

Trenutno se dobra polovica kitajskega prebivalstva preživlja s poljedelstvom, vendar kljub temu ostaja prispevek poljedelstva k BDP razmeroma majhen. Bistveno večji delež k BDP prispeva industrija, kar je trend, ki se je začel še pred reformami, saj je leta 1978 industrija prispevala za polovico uradno izmerjenega BDP. Podatki iz leta 2003 kažejo, da je industrija prispevala 52.3% k BDP, storitveni sektor 33% ob dodatnem zmanjševanju prispevka poljedelstva na račun industrije.

Glavni kitajski industrijski produkti so tekstil, kemikalije, gnojila, stroji (predvsem poljedelski), predelani prehrambni proizvodi, železo in jeklo, gradbeni material, plastika, igrače in elektronika. Spremembe v ekonomski politiki, vključno z decentralizacijo in ustanovitvijo »posebnih ekonomskih con« za privabljanje tujih investicij, so vodili do visoke industrijske rasti, še posebej na področju lahke industrije, ki proizvaja potrošniško blago (Economy Watch 2009).

Poročilo Svetovne banke za november 2009 navaja, da so velike državne fiskalne in monetarne spodbude ključno pripomogle k okrevanju kitajske ekonomije. Tako je bila mogoča 8,9% rast BDP v tretjem četrtletju leta 2009. Poročilo napoveduje 8,4% rast BDP v letu 2009, ki naj bi ostala visoka tudi v prihodnjem letu. Po srednjeročnem planu je okrevanje Kitajske v takšnem tempu mogoče le ob rebalansiranju gospodarstva. TI izenačevalni ukrepi in povečevanje stopnje rasti domačega gospodarstva nujno kličejo po večjem poudarku na potrošnji in storitve kot pa že tradicionalno naslonitev LRK na investicije in industrijo (World Bank 2009). Strokovnjaki ocenjujejo, da se bodo v prihodnje stroški in tveganja trenutno ekspanzionistično naravnane politike precej povečali. Ameriška CIA ocenjuje, da bo kitajska ekonomija v velikosti vnovič prehitela ameriško nekje na sredini 21. stoletja, kljub temu da bo takrat kitajski *per capita* dobiček ostal na precej nižji ravni kot ameriški (Central Intelligence Agency).

4. 1. 1 Upravljanje z ekonomskim sistemov v LRK

Po uvedbi reform se je stopnja vpletenosti vlade v upravljanje z gospodarstvom precej zmanjšala. Povečala se je vloga privatnega sektorja in samih sil trga, medtem ko je vlada obdržala ključno vlogo pri upravljanju z mestnim gospodarstvom in vpeljevanjem določenih politik tudi na podeželju.

Kitajska ustava določa, da je država odločilna pri sprejemanju odločitev o ekonomskem razvoju, prioritetah in določenih politikah. Po ustavi je torej Državni svet pristojen za implementacijo nacionalnega ekonomskega načrta in za državni proračun. Velika večina državne uprave LRK je zadolžena za upravljanje z gospodarstvom v skladu s hierarhično linijo odgovornosti.

Vsak pomembnejši ekonomski sektor Ljudske republike Kitajske upravlja ena ali več naslednjih institucij: Bank of China (*People's Bank of China*), Nacionalna razvojna in reformna komisija (*National development and Reform Commission*), Ministrstvo za finance in ministrstva za gospodarstvo, poljedelstvo, industrijo premoga, tekstilno industrijo, lahko industrijo, metalurgijo, naftne derivate, komunikacije, izobraževanje, vodne vire in energijo. Poleg Državnega statističnega urada in uprave za civilno letalstvo določene dele gospodarstva upravlja tudi specializirani oddelki znotraj Državnega sveta. Vsaka od organizacij znotraj Državnega sveta ima podrejene izpostave na provincialni in lokalni ravni.

Odločevalni proces na ekonomskem področju vključuje veliko sodelovanja in pogajanja. Ekonomske odločitve, ki jih sprejme Vsedržavni ljudski kongres in Državni svet preidejo v roke ekonomskih organizacij znotraj Državnega sveta in so nato vključene v načrte za posamezne dele gospodarstva. Skupno so kitajska gospodarska podjetja glede na upravljanje razdeljena v tri kategorije, po liniji neposrednega načrtovanja, okvirnega načrtovanja in na podjetja, ki so prepuščena silam trga. Nad trgovino s tujino bdijo Ministrstvo za gospodarstvo¹³, Carinska služba in *Bank of China*.

¹³ Ministry of Commerce

4. 2 Struktura kitajskega gospodarstva

Kitajsko gospodarstvo je močno osredotočeno na proizvodni sektor, kot kaže spodnja tabela 4.1, le sektor kmetijstva predstavlja večji odstotek, kot pri EU in ZDA. Storitveni sektor, po podatkih OECD za leto 2005, prispeva precej manjši odstotek k BDP, kot je ta pri razvitih državah.

Tabela 4.1: Ekonomska struktura 2005 (dodana vrednost, delež BDP).

	ZDA	EU	Kitajska
Kmetijstvo	1.6	6.1	14.7
Industrija	23.1	27.9	50.9
Terciarni sektor	75.3	69.9	33.1

Vir: World Bank (2005).

4. 2. 1 Kmetijstvo

Kljub temu da kmetijstvo prispeva manjši del k BDP države, je večina kitajskega prebivalstva še vedno ruralnega. Poleg dela na kmetijah se ruralna delovna sila pojavlja tudi v službah, ki niso neposredno vezane na kmetijsko pridelavo. Tu gre za »mestna in vaška podjetja (TVE)«, ki so po večini v zasebni lasti. Decentralizirana ruralna fiskalna struktura je odvrnila investicije od kmetijskih dejavnosti v TVE (Lerais in drugi 2006, 20). Kitajska vlada mora povečati učinkovitost kmetijskega sektorja z različnimi prijemi, ki segajo od fiskalnih reform, do vlaganja v razvoj tehnologije in produktivnosti kmetijstva ter znanstvenega pristopa do regulacije cen. Enajsti petletni plan (od 2006–2010) formalno ureja opisano problematiko, vendar ostaja vprašanje, kako je beseda na papirju dejansko uveljavljena v realnosti.

4. 2. 2 Proizvodni sektor

Kot je jasno razvidno tudi iz tabele 3, ostaja Kitajska osredotočena na proizvodni sektor. Znotraj proizvodnega sektorja je opazna specializacija v smeri, ki se odmika od tradicionalnih nizko tehnoloških produktov. Elektronska in transportna oprema povečujeta svoj delež, medtem ko se delež tekstilne in prehranske industrije vztrajno manjša (Lerais in drugi 2006, 20).

Tabela 4.2: Kitajska struktura proizvodnje: Delež dodane vrednosti glavnih industrijskih panog.

	Leto 1998	2003
Elektronska in telekomunikacijska oprema	6.4%	9.5%
Električna oprema	5.0%	5.2%
Strojništvo	7.7%	7.3%
Kemična industrija (vključno z farmacevtsko ind. ter ind. gume in plastike)	12.3%	12.3%
Tekstilna industrija, oblačila, usnje	10%	8.8%
Transportna oprema	5.8%	6.9%
Hrana in pijača	8%	7%

Vir: OECD (2005).

4. 2. 3 Storitveni sektor

Storitveni sektor je v primerjavi z drugimi državami dokaj slabo razvit. V letu 2004 je obsegal 33% BDP v primerjavi z EU, kjer je znašal 70%. Če primerjamo rast kitajskega BDP je le ta od leta 2004 do decembra 2005 zrasel za 17%. Devet desetih tega odstotka je pripisati terciarnemu sektorju, znotraj storitvenega sektorja pa več kot tri četrtine pripada komunikaciji in transportu, trgovini in *catering*u in nepremičnini. Posledično to pomeni, da storitvene dejavnosti doprinesejo približno 40% k BDP, kar je v primerjavi z drugimi državami še vedno malo (Lerais in drugi 2006, 20).

4. 3 Ekonomski pregled november 2009

Tudi v letu 2009 se je v kitajskem gospodarstvu rast nadaljevala predvsem zaradi močnih fiskalnih in monetarnih spodbud. Trend rasti se je povečal predvsem v drugem četrtletju 2009 in tako je pričakovana rast BDP za leto 2009 8 odstotna, za 2010 10 odstotna, v letu 2011 pa se pričakuje postopno umiritev rasti zaradi prenehanja fiskalnih spodbud v tem letu. Povečano domače povpraševanje zaradi močnih vladnih spodbud je pritegnilo večji uvoz, medtem ko se stopnja izvoza najverjetneje ne bo vrnila na stanje pred krizo.

Tabela 4.3: Kitajska – Makroekonomski indikatorji.

	2007	2008	2009	2010	2011
Realna rast BDP	13,0	9,0	8,3	10,2	9,3
Inflacija	7,4	7,2	-3,1	-0,2	-0,5
Indeks cen življenjskih potrebščin	4,8	5,9	-1,1	0,1	1,0
Fiskalno ravnovesje (odstotek BDP)	2,0	1,1	-1,8	-0,9	-0,3
Ravnovesje Tekoči račun (odstotek BDP)	11,0	9,8	6,4	5,4	5,9

Vir: OECD (2005).

4. 4 Izvori ekonomske rasti LRK

Dejstvo je, da je bila kitajska ekonomska rast v zadnjih letih impresivna in je prehitela tako druge azijske tigre, kot tudi precej držav Organizacije za gospodarstvo in razvoj (OECD). Kitajska je v teh letih zabeležila trajno rast in tako zmanjšala prepad z razvitim svetom, saj je kitajsko gospodarstvo leta 2004 predstavljalo že 13% svetovnega BDP (Lerais in drugi 2006, 15). V primerjavi z drugimi razvijajočimi se ekonomijami ima Kitajska že sama po sebi ugodne razmere za gospodarsko rast in razvoj. Tu gre predvsem za veliko delovne sile, podjetniški zagon, visoke obrestne mere in potencialno zelo velik domači trg. Pomemben faktor pri ekonomski rasti so zagotovo tudi kitajske ekonomske reforme.

4. 4. 1 Ekonomske politike

Dejanski skok oziroma začetek rasti, ki je bil rezultat Dengove razglasitve socialističnega tržnega gospodarstva, se je zgodil leta 1992. Privatni sektor, ki je veljal za bistveni sektor v ideji socialistične tržne ekonomije, je dobil leta 1994 pravni okvir z novim Zakonom o podjetjih. Moderniziran je bil tudi državni sektor gospodarstva z

ustanovitvijo javnih korporacij in številnimi podjetji na novoustanovljenih borznih trgih Šanghaja in Shenzena (Lerais in drugi 2006 17).

Po mnenju mnogih pa je najpomembnejši faktor kitajske rasti v odpiranju tuji trgovini in investicijam. S sprejetjem Ljudske republike Kitajske v STO, leta 2001, je bil storjen še en odločilen korak, ki je Kitajsko trdno zasidral na svetovni oder ter ji dal spodbudo in obveznost za nadaljevanje ekonomskih reform.

4. 4. 2 Kapital in delovna sila

Vodilni faktor kitajske gospodarske rasti je bila akumulacija kapitala. Publikacija *Economic Survey of China 2005*, ki jo je objavil OECD, kaže, da je v povprečju 5% rast BDP vedno prispeval kapital. Večina kapitala je bila porabljena za investicije v opredmetena stalna sredstva¹⁴, kar nakazuje na pomembnost industrijskega sektorja v strukturi kitajskega gospodarstva (Lerais in drugi 2006, 18). Kljub temu da igrajo pomembno vlogo tudi vladne investicije v infrastrukturo¹⁵, je bila akumulacija kapitala večinoma financirana s strani tujih investicij in domačega zasebnega varčevalnega sektorja (Lerais in drugi, 2006: 18). Publikacija *China, the EU and the World* tudi navaja, da so visoko stopnjo investicij poganjali dokaj poceni krediti, saj gospodinjstva, kljub šibkemu bančnemu sistemu, precej varčujejo, saj država obljublja zaščito depozitov. Omenjeno dejstvo, s pritoki (špekulativnega) kapitala, posledično omogoča precejšnjo likvidnost bank in s tem možnost odobritev večjega števila kreditov.

Kitajska ima nedvomno ogromen človeški potencial, ki pomembno prispeva k nacionalni rasti. Povečevanje stopnje izobraževanja delovne sile je dodalo približno 1% k BDP v zadnjih 20 letih, kar je razvidno iz tabele 6. Indikatorji Svetovne banke (*World Bank Indicator 2006*) kažejo, da je imela Kitajska leta 2004 okoli 70% prebivalstva relevantne starosti vsaj sekundarno šolstvo¹⁶ in okoli 15% terciarno šolstvo. Te ocene so visoke v primerjavi z drugimi državami v razvoju (npr. Indija 50% sekundarno šolstvo in 11% terciarno šolstvo) in dokaj nizke v primerjavi z zahodnimi državami, kot je Nemčija (100 % sekund.š. in 50% terc.š.) (Lerais in drugi 2006, 19).

¹⁴ Fixed assets – opredmetena stalna sredstva (prevod Evroterm).

¹⁵ V letu 2003 so investicije v infrastrukturo obsegale 14 % vseh izdatkov vlade

¹⁶ Trenutni šolski sistem je bil ustanovljen konec 70. let 20. stoletja. Osnovna izobrazba traja 12 let, 6 let primarna in 6 let sekundarna izobrazba. Obveznih je 9 let šolanja.

Dvig Kitajske v svetovnem gospodarstvu je v veliki meri rezultat močnih podjetniških sil v zasebnem sektorju gospodarstva. Zasebna podjetja so se izkazala kot uspešnejša v primerjavi z javnimi, za kar gre zasluga tudi vse večji državni toleranci (ne vedno tudi podpori). Dodana vrednost zasebnih podjetij znaša več kot polovico celotne dodane vrednosti k BDP, kot je razvidno iz naslednje tabele.

Tabela 4.1: Zasebni in javni sektor kitajskega gospodarstva. Odstotek dodane vrednosti

	1999	2001	2003
Zasebni sektor	51.5	55.5	59.2
Javni sektor	48.5	44.5	40.8
• Državno lastništvo	37.1	35.7	33.7
• Kolektivno lastništvo	11.3	8.8	7.1
Skupaj (100% BDP)	100	100	100

Vir: Lerais in drugi 2006, 22 (povzeto po OECD 2005).

4. 4. 3 Neposredne tuje investicije (NTI)

Ekonomisti se strinjajo, da so bile tuje investicije tisti katalizator, ki je omogočil ponoven prihod Kitajske na globalno šahovnico. Sprva so bile NTI usmerjene predvsem k razvijanju izvozno orientiranih dejavnosti, preko katerih sta v Kitajsko dotekala kapital in moderna tehnologija, posledično so bila ustvarjena nova delovna mesta in izboljššan izvoz. Kasneje je tuje investicije privabljal dostop na kitajski trg, sedaj pa je razvoj pripeljal do stanja, ko Kitajska sama tekmuje in trži dostop do lastnega trga s tujimi investitorji, njihovo tehnologijo in organizacijo.

Proces odpiranja Kitajske tujim investitorjem je potekal v zgodnjem obdobju v obliki ustanovitve posebnih ekonomskih con, ki so bile izolirane od prevladujočega sistema in bolj kompatibilne zahtevam svetovnega trga. Tovrstna organiziranost je hitro privabila veliko število investitorjev v omenjene enklave. Naslednji ključen korak se je zgodil po sprejetju Kitajske v Svetovno trgovinsko organizacijo (STO) leta 2004, ko je vlada liberalizirala dostop do trga in razširila število sektorjev, dostopnih za NTI. Zanimivo je, da večina neposrednih tujih investicij ni prišla iz strani tehnološko najrazvitejših držav, ampak predvsem iz bližnje regije. Tako so gospodarstva EU, ZDA in Japonske prispevala le okoli 10 % NTI, medtem ko večina investicij izhaja iz strani Hong Konga,

Tajvana in drugih držav JV Azije (Lerais 2006, 22 - 30). Regionalna razporeditev NTI pokaže na značilen trend na Kitajskem, saj je kar 89% NTI skoncentriranih na vzhodnih obalnih območjih, medtem ko osrednji in zahodni del države beležita le manjše deleže NTI.

4. 4. 4 Znanost in tehnologija

Dejstva kažejo, da je sprva kitajski razvoj temeljil na uvozu tuje tehnologije in kapitala, kar je omogočilo hitro vrnitev med pomembne mednarodne gospodarske igralce. Tuja podjetja so na kitajskem ozemlju proizvajala določene produkte in jih v največji meri izvažala na svetovni trg. V zdajšnjem času, ko postaja kitajski notranji trg vse večji in bolj razvit in je tehnološka raven povsem primerljiva s svetovno tehnološko ravni (predvsem ICT tehnologija), se Kitajska vse bolj opira in zanaša na domače proizvodne kapacitete.

Predsednik Hu Jintao je leta 2005 na konferenci o znanosti in tehnologiji v Pekingu, izrazil prepričanost torej cilj in željo, da bi Kitajci v naslednjih 15 letih postali narod inovatorjev (*»Nation of innovation«*), kar nedvomno kaže na usmerjenost vodstva države v prihodnost, znanje in tehnologijo ter inovacije (www.gov.cn). Ob veliki zavzetosti za razvoj znanosti in tehnologije v LRK pa je potrebno omeniti tudi veliko regionalno koncentracijo investicij v raziskave in razvoj na 5 območjih, Peking, Šanghaj, Guangdong, Jiangsu in Shadong (Lerais in drugi 2006, 33).

5 GEOPOLITIČNI POLOŽAJ IN POMEN KITAJSKE DANES

5.1 Geopolitični položaj

Kot država s skoraj 3500 leti dokumentirane zgodovine in pisane besede, je Kitajska tradicionalno dojemala sebe kot center civilizacije. Kljub vzponu in padcu 19 dinastij, širjenju in krčenju državnih mej, mnogih udorov in podjarmljenj s strani Mongolov in Mandžurov, je Kitajska vedno razbila okove, absorbirala zavojevalce in izšla močnejša. Kitajska je glede na svojo geografsko razsežnost, število prebivalstva, po naravnih in ekonomskih zmogljivostih nedvomno ena izmed najvplivnejših držav sveta. Poleg omenjenega ne gre zanemariti diplomatsko razsežnost kitajske moči¹⁷ in njeno vojaško moč. Kitajska je v očeh mnogih tista, ki se bo v prihodnosti edina lahko kosala z ZDA. Zgodovinske izkušnje kažejo, da je vključitev sil v vzponu v svetovni red v večini primerov prineslo določena varnostna tveganja. Igralci, ki so se vključevali v svetovni red, so vedno poskušali spremeniti razmere, na novo urediti pravila na način, ki jim je najbolj ustrezal. V luči napisanega bo zanimivo raziskati trenutni geopolitični položaj Kitajske v mednarodni skupnosti.

Kitajska meji na največ držav na svetu, z izjemo Rusije. Od zahoda proti vzhodu meji na: Pakistan, Afganistan, Tadžikistan, Kirgizijo, Kazahstan, Mongolijo, Rusijo, DLR Korejo, Vietnam, Laos, Mjanmar, Indijo, Butan in Nepal. Poleg naštetih mej na morju še na Republiko Korejo, Japonsko, Filipine, Brunej, Malezijo, Indonezijo in Tajvan¹⁸.

Do nedavnega je bilo najresnejše kitajsko varnostno vprašanje SZ na katero je Kitajska mejila na več kot 6000 kilometrih. Ta meja je do konca 80. leta 20. stoletja predstavljala najdaljšo mejo z možnostjo vojaškega konflikta na svetu.

Na tej meji sta si tako rekoč iz oči v oči zrli dve vojski z več kot pol milijona vojakov in velikim jedrskim arzenalom (Dupuy 2003, 492). Na zahodu Kitajske so visoka gorovja, puščave in ostra klima, torej ozemlje, ki je dokaj neugodno za bivanje. To je hkrati območje, na katerem živi preko 50 kitajskih manjšin in je v zgodovini vedno predstavljalo nekakšno tamponsko območje za obrambo srednjih in obalnih provinc pred osvajalci iz Srednje Azije. Geografska razsežnost Kitajske in obsežno zaledje, poleg omenjenih šibkih lastnosti, predstavlja možnost obrambe iz notranjosti. Tako je bila omejena japonska invazija v 30-ih letih 20. stoletja, zaradi omenjenih lastnosti pa

¹⁷ Stalno članstvo v Varnostnem Svetu OZN

¹⁸ Po obstoječi ureditvi obstaja mejni režim tudi s Tajvanom

ob konfliktih Kitajske z ZDA in SZ ti dve državi nikoli nista računali na možnost okupacije celotnega ozemlja (Cencen 2004, 75).

Veliko število prebivalstva pomeni za Kitajsko stalno nevarnost za nadaljnji razvoj in stabilnost, hkrati pa je tudi mogočen strateški potencial, kar je večkrat izjavil tudi sam Mao Zedong. Tudi v sedanjih razmerah tako številčno prebivalstvo predstavlja vojaško silo z velikim potencialom. Številno prebivalstvo lahko poleg na kitajsko ekonomijo negativno vpliva tudi na svetovno in še prej na evropsko ekonomijo. Ob morebitni nesposobnosti Kitajske, da nahrani skoraj milijardo in pol prebivalcev, lahko hitro pride do destabilizacije svetovnega trga s prehrano (Cencen 2004, 75).

Poceni delovna sila predstavlja resno konkurenco mednarodni ekonomiji, obenem pa majhna kupna moč ne omogoča večjega tržnega izkoristka tujim državam. Intenzivna gospodarska rast, cenovna konkurenčnost kitajskih proizvodov in ne spoštovanje licenčnih uredb za proizvode pa predstavljajo temeljne argumente teoretikov kitajske grožnje.

5. 2 Položaj Kitajske v svetovnem gospodarstvu

Kot posledica odpiranja Kitajske in večanja neposrednih tujih investicij (NTI) sta kitajsko raven izvoza blaga in storitev, leta 2004, v svetovnem merilu prehiteli le Nemčija in ZDA kljub dejstvu, da sta omenjeni državi precej večji gospodarstvi v primerjavi s kitajskim. Poročilo Svetovne trgovinske organizacije (STO) navaja v zadnjem poročilu o svetovni trgovini, *International Trade Statistics 2009*, naslednja dejstva:

- Kitajska je leta 2008 prehitela Nemčijo po izvozu končnih izdelkov in tako postala vodilni izvoznik končnih izdelkov.
- Na strani uvoza je hierarhija ostala enaka, prva je ZDA, sledi ji Nemčija in nato Kitajska.
- Kitajska je prehitela EU pri izvozi železa in jekla izven EU.

(World Trade Organization 2009).

6 EVROPSKA UNIJA – LJUDSKA REPUBLIKA KITAJSKA

6.1 Politično sodelovanje

Evropska unija in Ljudska republika Kitajska sta formalno vzpostavili diplomatske odnose leta 1975 z obiskom evropskega komisarja Christopher Soamsa na Kitajskem. Od leta 1985 je glavni pravni okvir v odnosih s Kitajsko Sporazum o trgovini in sodelovanju med EU in Kitajsko (*The 1985 EU-China Trade and Cooperation Agreement*). Glavni cilj sporazuma je promoviranje in postopno povečevanje ekonomskega sodelovanja s Kitajsko. Sporazum je bil dopolnjen v letih 1994 in 2001 s sporazumi o večji stopnji političnega sodelovanja.

Leta 1989 je Evropska komisija zamrznila odnose s Kitajsko in uvedla številne sankcije vključno z embargom na dobavo orožja, kot odgovor na incident na trgu Tiananmen (Europa 2007). Takšno stanje je trajalo le dobro leto, saj je Evropska komisija pričela s postopnim oživljanjem bilateralnih odnosov. Leta 1995 je komisija izdala publikacijo *A Long Term Policy for China – Europe Relations*, ki so ji sledili še drugi dialogi na področju politike in človekovih pravic. Aprila 1998 se je zgodilo prvo srečanje na najvišji ravni *1st EU-China Summit* v Londonu. Srečanja se od takrat vrstijo vsako leto (Europa 2007).

Januarja 2007 so se začela pogajanja o poglobitvi in razširitvi strateškega partnerstva med EU in LRK, ki bodo zajeta v nadgradnji sporazuma iz 1985 z imenom Sporazum o partnerstvu in sodelovanju (*Partnership and Cooperation Agreement*).

Novembra 2009 se je na najvišji ravni zgodilo 12. srečanje predstavnikov EU in Kitajske (*12th EU-China Summit*) v kitajski provinci Nanjing.

V duhu trenutnih svetovnih razmer sta strani poudarili pomen multilateralizma in podprli osrednjo vlogo organizacije Združenih narodov (OZN) v mednarodnih odnosih.

Glavne predpostavke odnosa EU proti Ljudski republiki Kitajski so:

- Razširitev in poglobitev dialoga z LRK tako bilateralno kot na svetovni ravni;
- Podpora Kitajski pri prehodu na odprto družbo, ki temelji na pravni državi in spoštovanju človekovih pravic;
- Podpora integraciji Kitajske v svetovno ekonomijo in trgovinski sistem in podpora procesov ekonomskih in socialnih reform v LRK;
- Dvigniti ugled EU na Kitajskem in doseči boljše medsebojno razumevanje.

(European Commission).

6. 2 Gospodarsko sodelovanje

Trenutno je EU največji trgovinski partner Kitajske, medtem ko je Kitajska Evropski uniji drugi največji partner. Poleg rednih političnih, trgovinskih in ekonomskih srečanj obstaja še 24 sektorjev, na katerih potekajo dialogi in srečanja, ki segajo od zaščite okolja do izobraževanja in kulture.

Kitajska je drugi največji nacionalni izvoznik v svetovnem gospodarstvu takoj za Nemčijo in pred ZDA. Kitajska predstavlja najhitreje rastoči izvozni trg za EU. Evropska unija je leta 2008 v Kitajsko izvozila blago v vrednosti 78.4 milijard evrov. V primerjavi z letom 2007 se je tako izvoz EU na Kitajsko povečal za 9%, podatki za obdobje 4 let, od 2004 do 2008, pa kažejo na kar 65% povečanje izvoza EU na Kitajsko. (Europa 2009b).

Pomembna struktura pri sodelovanju EU in Kitajske je *The High Level Economic and Trade Dialogue (HED)*. HED je bil ustanovljen po kitajski pobudi novembra 2007 in maja 2009 je potekalo drugo srečanje. Pri srečanjih HED gre za usklajevanja in dogovarjanja o strateških bilateralnih trgovinskih odnosih, investicijah in tehnologiji ter splošno o gospodarskem sodelovanju med EU in Kitajsko. Letna srečanja HED imajo funkciji dopolnitve in krepiteve že vzpostavljenega dialoga na ravni ministrov EU in Kitajske. (Europa 2009b).

Leta 2006 je Evropska komisija sprejela strateško usmeritev (Partnership and Competition) v odnosu do Kitajske, ki v temelju izraža, da EU sprejema kitajsko konkurenco in hkrati usmerja Kitajsko k pravični trgovini. Del omenjene strategije je tudi nadaljevanje pogajanj o celovitem sporazumu o partnerstvu in sodelovanju (Partnership and Cooperation Agreement - PCA) iz januarja 2007 (European Commission).

Kitajska je decembra 2001 postala članica Svetovne trgovinske organizacije (WTO). EU je bila velika podpornica takšne odločitve, saj je simbolizirala velik korak k integraciji Kitajske v svetovno gospodarstvo. Kitajska se je ob sprejetju zavezala, da bo izboljšala dostopnost svojega trga za evropska podjetja. Kljub temu da so bile odpravljene uvozne tarife in druge netarifne prepreke, evropska podjetja še vedno beležijo velike težave pri trgovanju s Kitajsko. Omenjene težave se pojavljajo predvsem na področjih zaščite pravic intelektualne lastnine (IPR), izpolnjevanja industrijskih politik (le-te naj bi bile diskriminatorne proti tujim podjetjem, predvsem v avtomobilski industriji) in ovire pri dostopu na trg v številnih sektorjih (European Commission).

7 OPREDELITEV POTENCIALNIH GROŽENJ

Med strokovnjaki obstajajo deljena mnenja o tem, ali Kitajska dejansko predstavlja varnostno grožnjo EU in ZDA. Organ slednje države, *Defence Department*, je po poročilu o kitajski vojaški moči iz leta 2006 (Department of Defense 2006) nakazal na to, da je Kitajsko možno gledati kot naslednjo večjo vojaško grožnjo ZDA. Medtem kritiki Pentagona o istih izsledkih poročila govorijo kot o napihovanju grožnje in očitajo namerno vzpostavljanje Kitajske kot potencialnega vojaškega nasprotnika zaradi ekonomskih koristi določenih podjetij, ki proizvajajo vojaško tehniko (Pan 2006a).

Evropski inštitut za varnostne študije (EU Institute for Security Studies – ISS) v analizi varnostnih odnosov med EU in Kitajsko ugotavlja, da ekonomska rast in modernizacija kitajske vojske ne vzbujata enake zaskrbljenosti v EU, kot jo v ZDA. EU razume, da gospodarska rast države nedvomno odmeva tudi v vojaških in varnostnih sferah. Čeprav Evropejce povečevanje vojaških izdatkov Kitajske ne moti preveč, je uradni Bruselj vedno bolj zaskrbljen nad pomanjkanjem preglednosti v procesu. EU je skeptična o dejanski višini kitajskih izdatkov za vojsko (Pentagon jih ocenjuje na 2 do 3 krat višje od uradno predstavljenih) in kitajskih vojaških usmeritvah (Zaborowski, 2006).

Ob spremljanju hitre kitajske gospodarske rasti, vojaške modernizacije in v zadnjih letih vse večjih energetskih zahtevah se tako v ZDA kot v državah EU pojavljajo debate o Kitajski kot grožnji. Nezaupanje in dvom o kitajskih ekonomskih in vojaških namenih je ustvarilo rodovitna tla za nastanek določenih radikalnih pogledov. Bill Gerts in skupina analitikov v publikaciji *The China Threat* tako zatrjuje, da je: »Ljudska republika Kitajska najresnejša nacionalno varnostna grožnja ZDA v sedanosti in bližnji prihodnosti«. V nadaljevanju Gerts še navaja, da je kitajska grožnja tako resna zato, ker postavlja na kocko celotno ameriško nacionalno eksistenco (Gertz 2000, 199).

Leta 2006 je bilo v četrtletnem poročilu o nacionalni obrambi v ZDA zapisano, da ima Kitajska največji potencial, da vojaško tekmuje z ZDA, kar lahko sčasoma privede do zmanjšanja tradicionalnih ameriških prednosti na vojaškem področju.

7. 1 Vojaška dimenzija kitajske grožnje EU

Zgodovinska dejstva kažejo, da je bila Kitajska od 1100 pr. n. š do propada dinastije Qing, leta 1911, udeležena v 3790 notranjih in zunanjih vojaških konfliktih. V času dinastije Ming (1388 - 1644) je Kitajska v povprečju bila 1.12 vojne vsako leto. Večina vojn je potekala v kitajski neposredni sosesčini, kar je trend, ki ga je po prihodu na oblast obdržala tudi KPK (Johnston 1995, 63–65).

Kitajska je bila večini svojih vojn vojaško superiorna, večkrat pa se je zapletla tudi v konflikt z nasprotnikom, ki je imel jasno vojaško in drugo premoč. Za časa kulturne revolucije na Kitajskem, ko je imela Sovjetska zveza očitno konvencionalno in jedrsko premoč, je prišlo pod Maovim vodstvom do vojaških provokacij, ki so vodile do večjih vojaških spopadov na otoku Zhenbao. V tistem času je bilo na rusko-kitajski meji razporejenih okoli milijon in pol vojakov, pripravljenih na jedrsko soočenje. Mao je v omenjenem konfliktu tvegala vojaški poraz, saj je verjel da je ta bolj sprejemljiv kot podložnost SZ (Blumenthal 2009, 61).

Podobno je leta 1979 Deng Xiopeng začel vojaške operacije proti Vietnamu brez prepričanja o vojaški premoči ter ob pomanjkanju pravih razlogov za vojno. Deng je s to vojno želel kaznovati Vietnam zaradi invazije na Kambodžo (kitajsko zaveznico) in utrditi svojo vodilno politično pozicijo pred Hua Guofengom¹⁹ (Blumenthal 2009, 61).

Več kot očitno je, da Kitajsko niso od vojne odvrnile niti grožnje velikih sil niti notranja nestabilnost. Ko se je kitajsko vodstvo odločilo za uporabo sile leta 1950 v Koreji, leta 1969 proti Sovjetom ali leta 1979 proti Vietnamu, je bila Kitajska notranje šibka, bodisi zaradi še trajajoče krize, bodisi zaradi ravno končane notranje krize.

Zgornji primeri jasno kažejo na pripravljenost Kitajske, da kljub vojaški premoči nasprotnikov in notranji šibkosti začne vojaške operacije, kadar gre za dovolj pomemben bodisi zunanjepolitični ali notranjepolitični cilj.

Ko je leta 2002 na položaj stopil Hu Jintao, je v uporabo vpeljal nov termin, miroljuben vzpon, ki bi opisoval kitajsko nadaljnjo pot. Zaradi nestrinjanja glede besede vzpon, ki naj bi tujcem namigovala na grožnjo, je bil termin nekoliko spremenjen v miroljuben razvoj.

Kot smo dognali, uporaba sile ni na Kitajskem nikoli povsem pospravljena v najnižji predal vladnih pisalnih miz.

¹⁹ Hua Guofeng – Maov politični naslednik in Dengov predhodnik

Jugovzhodna Azija je kitajsko tradicionalno območje vpliva in strateško področje, preko katerega lahko nasprotnikove sile vdrejo v državo in zmotijo gospodarski razvoj, kar je eden izmed glavnih kitajskih strateških ciljev in tudi nujnost, ki omogoča kontinuiteto komunistični oblasti. V nadaljevanju si je zato smiselno podrobneje ogledati posamezne teritorialne spore, ki bi lahko vodili do vojaških konfliktov.

Vzhodno kitajsko morje je bogato z naravnimi bogastvi, strokovnjaki tam ocenjujejo količino prisotne nafte na 100 milijard sodov in na stotine milijard kubičnih metrov zemeljskega plina, kar je strateško izjemno pomembno. Japonska in Kitajska se ne strinjata glede ekskluzivnih ekonomskih con na omenjenem območju in lastništvom nad potencialno bogatimi predeli na morju. Junija 2008 sta državi podpisali sporazum, po katerem sta ustanovili skupno polje za črpanje nafte in tako začasno zamrznili spor (Department of Defence 2009, 5). Nerešeno pa ostaja vprašanje lastništva bližnjih otokov Senkaku, katerim sta se decembra 2008 približali dve kitajski vojaški ladji in se po ostrih diplomatskih protestih Tokia umaknili.

Južno kitajsko morje igra pomembno vlogo pri varnostnih vprašanjih JV in NV Azije. Gre namreč za območje, preko katerega teče ladijski promet, ki zagotavlja okoli 80% surove nafte Japonski, Koreji in Tajvanu. Kitajska si lasti suverenost nad Spratlijevimi in Paracelskimi otoki v Južno kitajskem morju, vendar pri teh zahtevah ni edina. Bodisi del bodisi celoto si lastijo tudi Brunej, Filipini, Indonezija, Malezija Vietnam in Tajvan. Do devetdesetih let 20. stoletja se je Kitajska dvakrat zapletla v vojaške spopade z Vietnamom. (1974 in 1988). Leta 1992 pa je sprejela zakon, po katerem spada 80% južno kitajskega morja Kitajski. Tako lahko omeji tuje vojaške aktivnosti na tem področju (Shirk 2009, 114). Kljub temu ameriška mornarica vseeno pluje po teh vodah in izvaja vojaške vaje. Leta 2007 je Kitajska z ustanovitvijo Sansha city na Spartlijevih otokih želela formalno uveljaviti svojo prevlado, vendar je to izzvalo množične demonstracije na ulicah Vietnama. Leto kasneje sta državi podpisali sporazum o skupni rabi interesnih območij in nadaljevanju pogajanj.

Tu spor z Vietnamom torej še ni dokončno rešen, medtem ko je kopenska meja med državama urejena s sporazumom od leta 1999.

Mischief Reef je še eden izmed otokov, zaradi katerega je prišlo do kitajskega vojaškega posredovanja. Kitajska je namreč na otoku, ki so si ga lastili Filipini, začela z gradnjo lastnih kapacitet (tuje obveščevalne službe so predvidevale da vojaških) in si

lastila območje okoli otoka. Na tem področju so filipinske vojaške sile aretirale 55 kitajskih ribičev, na kar se je Kitajska odzvala z napotitvijo devetih vojaških ladij, ki so otok zavzele. Mischief Reef je še vedno kitajski (Segal 1996, 159–187).

Indija in Kitajska sta obdobje hladne vojne preživel v sovražnem ozračju. Med njima se je leta 1962 razvnela tudi obmejna vojna. Takrat se je Kitajska tesneje povezala s Pakistanom, s katerim še vedno goji vojaške in politične odnose. V odnosu Kitajske do Indije se jasno vidi politika sprejemanja in ponovnega vzpostavljanja odnosov ter sodelovanja. Proces, ki se je začel 1979, je verjetno najpomembnejšo točko dosegel v 80. letih, ko je Kitajska spremenila svoje stališče glede Kašmirja (vir napetosti med Pakistanom in Indijo) na nevtrarno pozicijo z težnjo, da se spor med državama reši po mirni poti. Obe, Indija in Kitajska, sedaj pri svojih naftnih podjetjih promovirata čezmejno sodelovanje pri črpanju nafte in zemeljskega plina, da bi preprečili pretirano tekmovalnost, prav tako se državi intenzivno pogajata o rešitvi mejnih sporov in večjem sodelovanju na drugih področjih. Leta 2006 sta z ZDA sodelovali pri reševanju politične krize v Nepal.

Istočasno, ko Kitajska utrjuje svoje odnose z Indijo, si izboljšuje odnose tudi z drugimi indijskimi sosednimi državami (Nepal, Burma, Bangladeš, Šri Lanka), kar po Indije ne pušča ravnodušne. Kljub vse večjem sodelovanju in vzajemni pomoči obeh rastočih sil v regiji še vedno ostaja občutek tekmovanja.

Vojaški konflikt Kitajske z Indijo v današnjem času nikakor ne pride v poštev, česar se obe državi jasno zavedata, zato v tem primeru večjih napetosti ni pričakovati. Resnično pa je naslednje dejstvo, da je Busheva administracija poskušala Indijo dvigniti na položaj protiuteži Kitajski, Kitajska pa se v Bismarkovem slogu, s sodelovanjem in recipročnostjo, trudi, da Indija ne bi vstopila v nekakšno proti kitajsko povezavo z ZDA (Shirk 2009, 118).

LRK ne objavlja dokumentov, ki bi bili primerljivi z javno dostopnimi npr. ameriškima *National Security Strategy*, *National Military Strategy* itn. Poročilo ameriškemu kongresu o vojaški moči LRK v letu 2009, ki ga vsako leto izdela odbor za obrambo (DoD), navaja, da je analiza kitajskih dokumentov in govorov uradnikov, pristojnih za varnostno področje, pokazala, da se Kitajska drži določenih principov in načel,

zapisanih v obliki nacionalnih vodil o vojaški strategiji za novo obdobje²⁰, glede organizacije, razvoja in uporabe oboroženih sil (Military Power of PRC in 2009, 22). Določena načela, po katerih poteka razvoj in uporaba oboroženih sil v LRK, je mogoče izluščiti iz zapisov v Beli knjigi o kitajski nacionalni obrambi iz leta 2008, vendar LOV nacionalna vodila o vojaški strategiji uradno ni izdala v javnost.

V strogo vojaškem pogledu, Evropi Kitajska ne predstavlja vojaške grožnje. Kljub temu, da ima LRK strateško jedrsko orožje, medcelinske balistične rakete, ki lahko dosežejo Evropo, ni realistično govoriti o tem, da Kitajska predstavlja neposredno vojaško grožnjo. Kljub omenjenim dejstvom analitiki ne morejo zanemariti kitajskega vojaškega potenciala, ki je, kot opisano v poglavju o oboroženih silah, v nezadržnem porastu. Zaskrbljenost kitajskih sosed, Japonske, Tajvana, ZDA in tudi članic ASEAN, nad povečevanjem vojaškega proračuna in vojaške moči pa vseeno lahko vpliva na EU. Večanje kitajske obrambne porabe pravzaprav ni težko razumeti, saj je Kitajska prisiljena varovati uvoz nafte in zemeljskega plina, ohranjati notranjo stabilnost in krepiti svoje meje. Poleg tega je Kitajska vse bolj aktivna v mednarodnih mirovnih operacijah in pri sodelovanju v regionalnih organizacijah. Glavni problem modernizacije oboroženih sil, v očeh zahodnih sil, pa je pomanjkanje transparentnosti in nejasni nameni.

V skladu s smernicami zunanje politike Kitajska gradi in razvija odnose z vojskami drugih držav, sodeluje v številnih oblikah vojaških izmenjav in sodelovanja. Ko že opisano, institucionaliziranega sodelovanja z EU še ni, vendar je kitajska vojska sodelovala v skupnih vojaških vajah s članicami EU. Od leta 2006 je Kitajska sodelovala v 14 skupnih vojaških vajah, med drugim tudi z mornaricama Francije in Združenega Kraljestva (The Information Office of China's State Council of PRC 2009, 50). V zadnjem času se je povečala tudi izmenjava študentov vojaških fakultet. Bela knjiga o nacionalni obrambi iz leta 2008 navaja, da se na Kitajskem šola okoli 4000 pripadnikov vojska 130 svetovnih držav (The Information Office of China's State Council of PRC 2009, 51).

Vojaške vezi med državami EU in Kitajsko se zaenkrat gradijo predvsem na bilateralni in multilateralni ravni. Edino področje, na katerem so razporejene bojne enote držav EU v neposredni okolici Kitajske, je Afganistan. V publikaciji *China Brief* Tariq Ashraf

²⁰ National Military Strategic Guidelines for the New Period

piše o pogledu Kitajske na razmere v Afganistanu. Ashraf piše, da želi Kitajska razširiti svoj varnostni perimeter na zahod s tesnejšimi povezavami z državami centralne Azije, kar ima poleg ugodnih varnostnih implikacij za Kitajsko tudi morebitne ugodne razmere za energetsko povezovanje in dostop do energetsko bogatih področij (Ashraf 2008). Afganistan je torej kot že večkrat prej pokazal kot ozemlje strateškega pomena za varnostne razmere v regiji. *China Brief* piše tudi o zaskrbljenosti Kitajske pred razlitjem radikalnega islamizma v že tako nemirno, z muslimansko manjšino naseljeno, provinco Xinjiang. Hkrati z željo po stabilnosti Afganistana zaradi določenih koristi pa si Kitajska vsekakor želi tudi to centralno azijsko državo brez zahodne vojaške prisotnosti. Hkrati so razmere v Afganistanu za Kitajsko pomembne zaradi učinkov na celotno varnostno situacije Pakistana, kitajskega zaveznika. Kitajska v zadnjem času povečuje sodelovanje s Pakistanom, to dejstvo, v povezavi z zavedanjem strateškega pomena teritorija Centralne Azije in ob morebitnem poslabšanju razmer med koalicijskimi silami v Afganistanu in pakistanskimi oboroženimi silami lahko privedlo do določenih trendov. Kljub omenjeni možnosti pa je verjetnost za to zelo majhna.

Južnokitajsko morje je eno izmed najbolj prometnih koridorjev v mednarodnem transportu iz Evrope in Bližnjega vzhoda do azijsko-pacifiške regije in obratno. Prekinitev teh linij bi pomenila prekinitev trgovine in močne posledice za celotno Evropo. Ker je južnokitajsko morje strateško pomembno tudi za Kitajsko, si je od 70. let 20. stoletja do danes, z okupacijami otokov, vojaškimi povezavami in diplomatskimi manevri vse bolj razširila vplivno območje. Kljub temu da Kitajska trdi, da je njen namen miroljuben razvoj skupaj z globalnimi partnerji je Evropa lahko zaskrbljena kaj, se bo zgodilo, ko Kitajska dejansko postane postmoderna vojaška velesila. Pretekli incidenti na Paracelskih otokih, Mischief reef itn. kažejo na hegemonsko obnašanje Kitajske. EU in ostale zahodne države so lahko zaskrbljene, če se bo Kitajska s silo odločila uveljaviti svoj vpliv v regiji in s tem vnesla v mednarodni red zmedo.

Kitajska je marca 1996 z vojaškimi grožnjami želela vplivati na volitve na Tajvanu, kar je pomenilo globalni izziv, torej tudi na Evropo. Strokovnjaki si niso enotni pri tem, ali je Kitajska dejansko nameravala napasti Tajvan in zasesti njegovo ozemlje ali je šlo samo za zastraševanje. Kakorkoli že, že samo ustrahovanja z namenom zaobiti demokratične postopke je diametralno nasprotno z evropsko perspektivo. Kljub temu, da ima Tajvan v primerjavi s Kitajsko precej manj prebivalstva, je gospodarsko gledano v svetu pomemben partner tudi za EU. Tajvan je pomemben trgovinski partner EU, kar pomeni, da ima Evropa precej razlogov za miroljuben razvoj dogodkov v

južnokitajskem morju. Kljub temu, da je Kitajska trenutno še vojaško inferiorna, je EU zaskrbljena zaradi njenega rožljanja z orožjem in se hkrati zaveda, da je prava moč vojaškega zastraševanja v primeru Tajvana v ameriških rokah.

RAND v svojih analizah in poročilih, nazadnje v analizi narejeni za ameriške zračne sile iz leta 2009, ugotavlja, da je izbruh vojne med večjimi svetovnimi silami zelo malo verjeten ter da doba naslednjih 20 let predstavlja pomembno okno za kitajski razvoj na več področjih (Medeiros 2009).

Več skrbi lahko za EU pomenijo kitajske strateške sile Sekundarne artilerije. Sekundarna artilerija je, kot je že podrobneje opisano v poglavju o kitajskih oboroženih silah, nosilec strateškega odvracanja, izvajanja strateških jedrskih protinapadov in preciznih napadov s konvencionalnimi izstrelki (China's National Defence 2008, 29). Strateške sile so pod neposrednim poveljstvom CVK in sledijo samoobrambni jedrski strategiji. V Beli knjigi o kitajski nacionalni obrambi iz leta 2008 je zapisano, da v miru kitajske jedrske konice niso usmerjene proti nobeni državi, medtem ko so ob morebitni jedrski grožnji v visoki pripravljenosti izvesti jedrski protinapad, ob jedrskem napadu na Kitajsko pa bi uporabile razpoložljiv arzenal skupaj z jedrskim arzenalom drugih zvrsti vojske. Poleg jedrskih kapacitet je Sekundarna artilerija sposobna izvesti tudi napade s konvencionalnimi raketami srednjega in dolgega dosega. Največji domet medcelinskih balističnih raket, ki so v uporabi Sekundarne artilerije je okoli 13 000 kilometrov. Leta 2008 je bilo v poročilu o kitajski vojaški moči, ki ga je izdal Pentagon, zapisano, da ima Kitajska najbolj aktiven program balističnih raket na svetu. Kitajska je prav tako edina država, za katero se verjame, da povečuje svoj jedrski arzenal. Norris in Kristensen v članku *Chinese Nuclear forces 2008* na podlagi omenjenih dejstev navajata, da ima Kitajska na razpolago približno 240 razvrščenih jedrskih konic, neznano pa je točno število tistih v skladiščih. Najpomembnejši razvoj na jedrskem področju v zadnjih letih je bil razvoj raket medcelinskih balističnih jedrskih raket DF-31 in DF-31A z dometi prek 8000 kilometrov, ki se izstreljujejo iz kopnega. Poleg omenjenega je Kitajska sposobna izstreliti jedrske balistične rakete tudi iz podmornic in ob uporabi zračnih sil (Norris in Kristensen 2008).

Kitajski izvoz orožij, ki spadajo v kategorijo orožij za masovno uničevanje (WMD) in konvencionalnega orožja, pa lahko predstavlja grožnjo evropskemu prebivalstvu. Kitajski izvoz orožja v Pakistan, Severno Korejo in Iran vzbuja določene skrbi. Organizacija NTI, *Nuclear Threat Initiative*, v članku *China's Nuclear Exports and Assistance to Iran*, navaja, da Iran predstavlja določeno varnostno tveganje EU ter da

sodelovanje Kitajske in Irana na področju jedrske tehnologije skrbi le še povečuje (Nuclear Threat Initiative 2003). Kitajski izvoz orožja nima neposredne varnostnih implikacij za EU, vendar pa ima lahko posledice za evropske vojake, ki so razporejeni v tujini. Širjenje konvencionalnega in nekonvencionalnega orožja lahko na evropskih mejah povzroči določene nestabilnosti in s tem varnostne izzive EU.

Posredno grožnjo EU predstavlja tudi kitajski pogled na širjenje jedrskega orožja. Kljub temu da so se v preteklih letih kitajske politike spremenile v pozitivni smeri in je Kitajska podpisala številne mednarodne sporazume, med drugimi CTBT (*Comprehensive Test Ban Treaty*), Sporazum o neširjenju jedrskega orožja (*Nuclear Nonproliferation Treaty*), CWC (*Chemical Weapons Convention*), se pridružila mednarodnim forumom, kot sta Australia Group²¹ in Zangger Committee²², vseeno obstajajo dvomi o dejanskem izpolnjevanju določil sporazumov (Bates 2005).

Kitajski najvišji strateški cilj, razvoj oziroma modernizacija države, se vsekakor lahko prepíše v kitajsko temeljno zunanje politično držo izboljševanja političnih, ekonomskih in varnostnih razmer v Aziji in svetu. Kitajska zunanja politika tako ustvarja ugodne razmere za trgovanje, za pridobivanje tehnologije in razvoj s sodelovanjem, odpiranjem vrat in predvsem z izogibanjem večjim konfliktom, ki bi ustavili dobo rasti in razvoja. Johnson piše, da kitajski voditelji gledajo na čas do leta 2020 kot strateško priložnost za razvoj in dosego statusa relativno dobre blaginje (Johnson 2009, 8). Lieberthal ob tem dodaja, da so torej v tem časovnem oknu konflikti (tudi vojaški) zelo malo verjetni, saj bi v vsakem primeru prinesli več negativnih kot drugih implikacij (Lieberthal 2007).

Na podlagi različnih virov, uporabljenih v tem poglavju, je mogoče zaključiti, da je vojaški konflikt Kitajske z državami Evropske unije sicer možen, vendar zelo malo verjeten. Kitajska si namreč prizadeva za vse večje vojaško sodelovanje z vse več svetovnimi državami, skupno reševanje izzivov mednarodnih konfliktov pod mandatom Združenih narodov in skratka uresničuje konfucijansko strategijo miroljubnega razvoja, ki jo je že davnega leta 1978 napovedal Deng Xiopeng. Ljudska republika Kitajska ne predstavlja neposredne vojaške grožnje za EU, medtem ko bi lahko eskalacija konfliktov s Tajvanom in drugimi državami z interesnimi območji v Južnokitajskem morju lahko privedla do večjih trendov z ZDA in s tem posredno poslabšanje in zaostritev razmer tudi za EU.

²¹ Neformalni forum držav, ki preko usklajevanja nadzora izvoza, skrbi za to, da izvozni produkti ne prispevajo k razvoju kemičnega in biološkega orožja. (<http://www.australiagroup.net/en/index.html>)

²² Organizacija, iz leta 1970, katere glavni namen je skrbeti za izvajanje nadzora izvoza v skladu s 3. členom Sporazuma o neširjenju jedrskega orožja

Poleg groženj, ki izvirajo iz vojaško močne Kitajske, se evropske vlade ukvarjajo tudi z varnostnim aspektom proliferacije orožja za množično uničevanje. Kitajska trgovina z orožjem je očitno tržno motivirana in se usmerja proti razvijajočim se državam, kot so Pakistan, Iran, Alžirija. Kljub temu, da se je kitajsko vodstvo zavezalo, da bodo uvedli formalni sistem nadzora izvoza orožja, ki bo pregleden in dostopen, lahko evropski opazovalci le upajo, da bo Kitajska dogovor dejansko spoštovala

7. 2 Kibernetična dimenzija kitajske grožnje

Virtualni prostor je postal osrednji del našega načina življenja. S povezovanjem posla, gospodarskih priložnosti s posameznikovimi osebnimi potrebami postaja virtualni prostor vse pomembnejši. Svet je vse bolj odvisen od informacijskih in komunikacijskih tehnologij, kar posledično privede tudi do določene ranljivosti. V zadnjih letih se je zgodilo veliko kibernetičnih napadov, ki so segali v širokem spektru, od vdorov v podatkovne baze do napadov na kritične elemente infrastrukture držav članic EU. V tovrstne napade so lahko vpleteni posamezniki, organiziran kriminal in teroristi, v zadnjem času pa je opaziti precej politično motiviranih napadov, za katere lahko domnevamo, da za njimi stoji in jih podpira država. Kibernetične napade lahko izvajajo tudi pred ali v podporo vojaškim operacijam.

Kibernetično vojskovanje je termin, ki opisuje uporabo računalnikov in interneta za izvajanje operacij v virtualnem prostoru, ki imajo lahko realne posledice v fizičnem svetu. Kibernetično vojskovanje se v splošnem nanaša na napade ene suverene države na drugo v virtualnem svetu. Kot »cyber warfare« označujemo tudi nekatere napade med korporacijami, napade terorističnih skupin ali napade posameznikov, ki jih imenujemo »hekerji«. V zadnjih letih se je število kibernetičnih napadov povečalo in predstavlja skrb za večino svetovnih držav, tako da imajo skoraj vse nacionalne vojske veje, namenjene izvajanju ali obrambi pred kibernetičnim vojskovanjem.

»*Computer network operations* (CNO)« je širok pojem, ki ga lahko uporabimo tako na civilnem kot vojaškem področju. Na civilnem področju gre za namerno izvajanje dejavnosti za izboljšanje in optimizacijo računalniških omrežij z namenom izboljšati človekova prizadevanja in trud, medtem ko gre v vojaški sferi za zagotavljanje informacijske superiornosti oziroma nadvlade ter nasprotniku onemogočati doseganje le te. Na vojaškem področju spadajo računalniške omrežne operacije med pet ključnih sestavnih delov informacijskega vojskovanja. Druge štiri so: elektronsko vojskovanje, psihološko, vojaško zavajanje in varnost operacij.

Kitajska strategija računalniških omrežnih operacij LOV aktivno razvija zmogljivosti za računalniške omrežne operacije (CNO) in ustvarja orodja za strateško vodenje ter uri osebje za uporabo pri podpori tradicionalnim načinom vojskovanja. Kitajska strategija informacijskega vojskovanja je tesno povezana z LOV doktrino bojevanja lokalnih vojn pod informatiziranimi pogoji (Krekel 2009, 10). Pri tej doktrini gre za razvoj popolnoma omrežene arhitekture za koordinacijo vojaških operacij na kopnem, morju, v zraku in vesolju po elektromagnetnem spektru. V skladu z definicijo CNO je ključni cilj LOV doseči informacijsko superiornost na strateškem in operacionalnem nivoju.

Uporaba računalniških omrežnih operacij v konfliktih

Sedanja kitajska strategija za bojevanje pod visoko tehnološkimi pogoji narekuje napade na nasprotnikova vozlišča z namenom uničiti njegovo omrežje. Ljudska osvobodilna vojska torej lahko sproži napade z orožji CNO in orožji elektronskega bojevanja z namenom uničiti nasprotnikove informacijske sisteme, namesto da bi se soočila z nasprotnikom s tradicionalnimi sredstvi (Krekel 2009, 25). Krekel dalje še ugotavlja, da bi Kitajska sprožila napade na potencialno ranljiva omrežja, povezana s civilnimi strateškimi pristanišči, terminali in železniškim omrežjem.

Pomembnejši kibernetični dogodki, povezani s Kitajsko od leta 1999 do 2009, so:

- Maj 1999 – Ameriški napad na kitajsko veleposlaništvo v Beogradu izzove številne napade na ameriške spletne strani
- Avgust 1999 – kitajsko-tajvanska hekerska vojna
- Maj 2000 – Hakerji poškodujejo internetne strani v Tajvanu
- April 2001 – prva Sino-ameriška hekerska vojna kot rezultat trčenja ameriškega EP -3 in kitajskega F-8
- Maj 2002 – kitajska vlada zatire hekerske dejavnosti ob obletnici prve Sino-ameriške hekerske vojne
- Avgust 2003 – hekerski napadi na tajvanske vladne strani in nekatere komercialne internetne strani
- November 2004 – mediji poročajo o napadih na ameriške objekte
- Marec 2005 – številni napadi na japonske internetne strani
- Avgust 2005 – Mediji poročajo o kitajskem kibervohunjenju (Titan Rain)
- Julij 2006 – napad na ameriški State Department
- November 2006 – napad na ameriško vojaško mornariško akademijo

- Junij 2007 – napad na pisarno ameriškega ministra za obrambo, vdor v sistem email
- Avgust 2007 – kiber napadi v Nemčiji
- September 2007 – kiber napadi v Veliki Britaniji
- September 2007 – kiber napadi na Nizozemskem
- December 2007 – britanski MI 5 opozarja na kitajske kibernetične napade
- Maj 2008 – kibernetični napadi v Belgiji
- November 2008 – poročila o »hakanju« računalnikov v Beli Hiši.
- December 2008 – napadi na internetno stran francoskega veleposlaništva zaradi sprejema Dalai Lame.
- April 2009 – kitajska vlada zavrača obtožbe o sodelovanju v Ghost net in uporabo kiber vohunov.
- April 2009 – kiber napadi na nemško vlado
- April 2009 – Kitajska vlada zanika sodelovanje pri »hakanju« avstralskega premieja

Vir: Krekel (2009)

V samostojnem poročilu Lolita Baldor ugotavlja, da Kitajska gradi zmogljivosti za kibernetično vojskovanje ter da vse kaže, da se vse bolj razvita tehnologija uporablja za pridobivanje ameriških zaupnih podatkov (Baldor 2009).

ZDA so Kitajsko že obtožile, udora v vladna računalniška omrežja State Departmenta in ministrstev za gospodarstvo in obrambo. Poročilo o kitajski vojaški moči navaja, da naj bi Kitajci izvajali elektronsko vohunjenje pri britanskih podjetjih ter nemških, francoskih, južno korejskih in tajvanskih vladnih agencijah (Bajoria 2009). Poročilo ameriške komisije za pregled ameriško kitajskih ekonomskih in varnostnih zadev²³ za kongres iz leta 2008 navaja: »Kitajska agresivno razvija zmogljivosti za kibernetično vojskovanje, kar ji (LRK) lahko prinese asimetrično prednost pred ZDA. V konfliktni situaciji bi tovrstna prednost zmanjšala trenutno ameriško konvencionalno vojaško dominanco.

Strokovnjaki področja kibernetičnega vojskovanja ne ugovarjajo, da je to naraščajoč problem, vendar se ne strinjajo, kako uničujoči so lahko ti napadi in kdo stoji za njimi. Kljub številnim obtožbam, da kitajske oblasti stojijo za nekaterimi primeri

²³ U.S. – China Economic and Security Review Commission

elektronskega vohunjenja, vdorov v računalniška omrežja tujih vlad in podobno, to ni bilo nikoli podprto s trdnimi dokazi.

Ekonomist Borg na temo grožnje kibernetičnega vojskovanja pravi: »Največja grožnja s strani kiber napadov je gospodarska«. Ocenjuje namreč, da bi npr. nedelovanje sistema dobave elektrike za več kot deset dni povzročilo preko 70% upad gospodarskih dejavnosti na določenem področju (Bruno 2008).

7. 3 Gospodarska (ekonomska) dimenzija kitajske grožnje EU

Izziv in priložnosti EU segajo preko tradicionalnih vprašanj zagotavljanja gospodarske rasti, služb, klimatskih sprememb in terorizma. Najuspešnejše države so tiste, ki so se prilagodile pritiskom globalnih trendov in znale seči preko svojih meja in tradicionalnih pogledov. Dejstvo je, da se globalna ekonomska aktivnost spreminja zaradi vzpona Kitajske, Indije in drugih gospodarstev, hkrati sta tehnologija in komunikacije pripomogli h globalni dostopnosti do različnih virov, globalnem pretoku kapitala in posledično tudi k nastanku novih, globalnih varnostnih groženj. Temeljne prioritete EU, ko govorimo o zagotavljanju ekonomske varnosti so, poleg notranjih vprašanj Unije, naslednje:

- Zaveza k svobodni trgovini in odprtosti – pri čemer gre za vzpostavljanje multilateralnega sistema trgovanja in nadaljnjega razvijanja partnerstva z ZDA in razvijajočimi se gospodarstvi Kitajske, Indije itd.
- Energetska varnost
- Terorizem in organiziran kriminal
- Varnost in stabilnost v sosednjih državah in globalno gledano

Nacionalni ekonomiji ustrezno veljavo pri nacionalni varnosti pripisujejo vsi glavni teoretični pristopi k mednarodnim odnosom, ekonomiji in varnosti, in sicer politični realizem, liberalizem, marksizem in konstruktivizem.

Politični realizem izhaja iz predpostavke, da mora imeti država trdno gospodarstvo, kar ji omogoča zagotoviti varnost. Liberalizem predpostavlja, da bolj ko postanejo finančni in tržni tokovi globalni, bolj se zmanjšuje možnost za sovražnost med državami. Marksizem trdi, da je obrambna poraba ključna pri nacionalni ekonomiji in ne nazadnje konstruktivizem predvideva, da je pri zagotavljanju nacionalne in mednarodne varnosti

materialna moč manj pomembna ter da celoten koncept moči zajema tudi znanje, ideje, kulturo in jezik (Malešič 2006, 45).

Grožnje, ki jih Kitajska lahko predstavlja Evropski uniji, bom prikazal s pomočjo štirih danes uporabljenih pristopov o proučevanju ekonomske varnosti.

Prvi je tradicionalni pristop, ki prepoznava ekonomsko moč kot predpogoj vojaške moči, pristop geoekonomske šole poskuša identificirati grožnje in nasprotnike v mednarodnem okolju. Tretji pristop poudarja, da konflikti v postmodernih mednarodnih odnosih izginjajo zaradi ekonomskega razvoja in povezovanja, četrti pristop pa se usmerja neposredno na človeško varnost (Kopač 2006, 31). V nadaljevanju je predstavljena, po tradicionalnem pristopu k ekonomski varnosti, kitajska ekonomska moč in njene implikacije na gospodarstvo EU.

7. 3. 1 Gospodarska rast

Dodana vrednost azijskih gospodarstev k svetovnemu BDP je bila leta 1950 18%, do leta 2020 strokovnjaki pričakujejo, da bo narasla na 30% (Global Europe). Podatki o razvoju in rasti kitajskega gospodarstva podpirajo ta pričakovanja, saj so bile stopnje rasti v preteklih letih okoli 10%. Nenehna rast gospodarstva Kitajske predstavlja za EU tako priložnosti kot izzive. Tovrstne razmere ustvarjajo nove in večje trge za evropska podjetja vendar hkrati povečujejo konkurenco in nižajo cene na evropskem trgu.

Geoekonomija je pogled na razmerje varnosti in ekonomije, ki se je pojavil po obdobju hladne vojne in poudarja, da vlade gospodarske rasti ne vidijo samo v vlogi učinka na blaginjo državljanov, ampak so ekonomske zmogljivosti držav tudi instrumenti, ki jih je mogoče uporabiti kot silo (Kopač 2006, 33).

Ekonomski pregled konec leta 2009 kaže, da se je tudi v letu 2009 v kitajskem gospodarstvu rast nadaljevala predvsem zaradi močnih fiskalnih in monetarnih spodbud. Trend rasti se je povečal predvsem v drugem četrtletju 2009 in tako je pričakovana rast BDP za leto 2009 8 odstotna, za 2010 10 odstotna, v letu 2011 pa se pričakuje postopno umiritev rasti zaradi prenehanja fiskalnih spodbud v tem letu.

Publikacija *Contemporary Chinese Views of Europe* navaja, da Kitajci predvidevajo povprečno 7% rast v naslednjih 20 letih. Hkrati naj bi bila Kitajska odločena postati sofisticirana industrijska ekonomija, kot so ZDA, in ne kot Indija, ki se usmerja predvsem v storitve. Tovrstne ambicije namerava Kitajska uresničiti na krilih svojevrstne nove industrijske revolucije, katere temelj bodo biološke industrije

(*biological industries*) (Lisbonne-de Vergeron 2007, 13). Ključni del te visokoteleče trditve je genetski inženiring.

Po pogledu političnih realistov in v skladu s tradicionalnim dojemanjem povezave varnosti z ekonomijo tako EU in Kitajska med sabo ekonomsko tekmujeta in poskušata minimalizirati svojo strateško odvisnost od surovin.

Robustna gospodarska rast Kitajske bi lahko v prihodnjih desetletjih korenito spremenila obraz globalizacije in ji nadela manj zahodnjaški videz ter to prenesla tudi na politično polje. Večanje kitajskega vpliva v globalni ekonomiji vzbuja določene geoekonomske strahove, kot sta predvsem »*outsourcing*« in zmanjšanje konkurenčnosti evropskega gospodarstva.

Lisbonne-de Vergeron ob tem še dodaja, da bodo v prihodnosti trije faktorji, ki bodo posebno pomembni pri določanju ekonomskih vidikov Evrope: razvoj trgovinskih povezav z ZDA, rast vezi z drugimi velikimi gospodarstvi in razvoj domačega gospodarstva (Lisbonne-de Vergeron 2007, 5).

7. 3. 2 Kitajski izvoz in njegova sestava

Že sama velikost kitajskega gospodarstva ima lahko velik vpliv na svetovno gospodarstvo in posledično tudi na gospodarstvo EU. Danes je širše sprejeto, da povečanje trgovine med medsebojno podobnimi gospodarstvi prinese manj težav, saj je največkrat po naravi znotraj-industrijsko (intra-industrijsko). To pomeni, da gre za izmenjavo izdelkov znotraj industrije in torej ne izpodriva celotne industrije ali velikega števila delavcev. Tako je eno izmed ključnih vprašanj katera vrsta trgovine se bo razširila med Kitajsko in EU: znotraj-industrijska ali med-industrijska. Podatki kažejo, da je Kitajska naredila velik korak v smeri, ki nakazuje na prvo možnost. To lahko opazimo na podlagi razvoja strukture kitajskega izvoza.

Delež izvoza kitajskega izvoza strojev in transportne opreme se je v zadnjem desetletju več kot podvojil (47%), in tako znaša več kot evropski. Kljub temu da lahko opazimo, da je kitajski izvoz podoben evropskemu, je potrebno dodati, da ima Kitajska še vedno prednost v »tradicionalnih« panogah, kot je tekstilna industrija (v tabeli je zajeta pod kategorija Izdelki) in drugimi panogami (kategorija ostalo), kjer gre predvsem za igrače, itd., medtem ko je EU najmočnejša v strojih in transportni opremi (Gros 2008, 1–7).

Prvi skupek vprašanj se dotika sestave kitajskega izvoza v EU. Politiki so po mnenju Daniela Grosa, direktorja CEPS, še vedno prepričani, da lahko kitajski izvoz v EU

ogrozi predvsem delovno intenzivne industrije, kot je industrija oblačil. Zaradi zelo visokih investicijskih stopenj v kitajsko gospodarstvo pa se lahko to hitro spremeni.

Tabela 7.1: Struktura izvoza Kitajske in EU.

kategorija	Kitajska		EU
	1995	2006	
Hrana in pijača	7.9 %	2.8 %	5.1 %
Rudnine in goriva	6.5	2.6	5.8
Kemikalije	6.1	4.5	14.7
Izdelki / material	22.1	18.2	14.1
Stroji in transport	21.0	47.2	44.4
Ostalo	36.1	24.5	11.1

Vir: Gros (2008).

7. 3. 3 Zunanjetrgovinski deficit

Gospodarski trendi leta 2004 med EU in Kitajsko so pokazali, da se je Kitajska od leta 1988, ko je bila za EU deseti največji trgovinski partner, povzpela na drugo mesto za ZDA. Leta 2004 je Kitajska postala drugi največji trgovinski partner EU takoj za ZDA, Unija pa je, po kitajskih podatkih, prvi kitajski trgovinski partner. Povečanje bilateralnega trgovinskega sodelovanja je spremljalo močno povečanje zunanjetrgovinskega deficita EU.

Kitajski tržni delež se je na evropskem trgu povečal predvsem na račun drugih vzhodno azijskih držav. Trenja med partnerjema so bila do sedaj omejena in so se izrazila predvsem v pritiskih po prilagajanju v določenih panogah, dostopu do surovin in predvsem v vztrajanju EU, da Kitajska izpolnjuje določila STO (International Monetary Fund 2004).

Kitajsko gospodarstvo v zadnjem času umeščamo na tretje oziroma drugo mesto po velikosti, odvisno od načina pregleda. Kljub dejstvom, ki jih kažejo omenjeni kazalci World Bank, dejanska grožnja Kitajske ne izvira iz same velikosti gospodarstva, ampak po mnenju Samuelsona, v destabilizaciji svetovnega gospodarstva, izkrivljanju trgovine, velikih finančnih neravnovesjih in srditem tekmovanju za surovine (Samuelson 2008).

Tudi v 2009 je Kitajska ostala drugi največji trgovinski partner in je evropski najhitreje rastoči izvozni trg. EU sicer ima trgovinski presežek na področju storitev, vendar je le ta kar 30 krat manjši kot blagovni zunanjetrgovinski deficit. V začetku 80. let 20. stoletja

je imela Evropa velik trgovinski presežek pri trgovanju s Kitajsko. Današnje razmere kažejo, da se evropski zunanjetrgovinski primanjkljaj še povečuje, leta 2006 je bil okoli 128 milijard evrov, leta 2008 se je povzpел, po podatkih EU, na 169 milijard evro. (Europa 2009) in je tako največji bilateralni trgovinski deficit EU. Podatki za leto 2009 sicer nakazujejo določeno zmanjšanje uvoza iz Kitajske, medtem ko je evropski izvoz na Kitajsko ostal relativno stabilen. Kljub gospodarski recesiji se je torej evropski deficit povečal tako v letu 2008 kot v letu 2009.

Tovrstne razmere vsekakor lahko predstavljajo grožnjo določenim sektorjem evropskega gospodarstva, kot sta tekstilna in obutvena industrija, še bolj pomembno pa je vprašanje kakšen vpliv ima lahko to na celotno gospodarstvo EU. Neravnovesja, ki jih je ustvarila trgovina s Kitajsko, so ena izmed večjih razlogov za nestrinjanja med članicami EU. Številne članice EU imajo gospodarstva, ki so ranljiva zaradi poceni kitajskih uvozov. To si lahko ogledamo na podlagi primerov Češke in Italije. Leta 2005 je Češka pomagala Kitajski v čevljarški industriji, konkretno pri tehnologiji za izdelavo čevljev. Dve leti kasneje je bila Češka preplavljena s čevlji iz Kitajske. Franek piše, da je bilo razmerje kar 11 parov čevljev na prebivalca Češke (Franek 2008). V Italiji se je poleg povečanja ponarejenega blaga pojavil tudi velik priliv majhnih kitajskih podjetij in delavcev. Prav tako so določena delovna mesta zapolnili kitajski, tudi ilegalni, priseljenci v Romuniji in Madžarski (Fox in Godement 2009, 53).

Sheenan v publikaciji *International Security* zagovarja geoekonomsko postavko, da trgovinski deficit ni zaželen le zaradi njegovega učinka na domačo zaposlitev ampak tudi zato, ker tako postane država odvisna od uvoza in tujega kapitala ter tako precej ranljiva za zunanje grožnje (Sheenan 2005, 72).

Blagovni zunanjetrgovinski primanjkljaj, ki torej trenutno predstavlja veliko težavo za EU, se kaže predvsem v pisarniških strojih²⁴, telekomunikacijski opremi, tekstilu ter železu in jeklu. Ker je kitajski uvoz v porastu je opaziti premik proizvodnje drugih azijskih gospodarstev na Kitajsko. Trgovinski primanjkljaj EU jasno kaže na precejšnje težave, s katerimi se srečujejo evropska podjetja pri vstopanju na kitajski trg. Portal *europa.eu* dalje postreže tudi s podatki o zmanjšanju evropskih investicij na Kitajskem s 7.1 milijard € v 2007 na 4.5 milijard v 2008, medtem ko so obratne investicije precej majhne, 0.1 milijard evro (Europa 2009).

Dolgoročen blagovni zunanjetrgovinski primanjkljaj ima lahko različne posledice na državo. V primeru, da država več uvažata kot izvažata, pripelje to posledično do povečanja

²⁴ Office equipment - prevod Evroterm.gov.si

državnega dolga. Hkrati investitorji opazijo zmanjšanje povpraševanja po domačih proizvodih, kar škodi domačemu gospodarstvu in zniža kotiranje domačih podjetij na borzi. Investitorji se ob manjših investicijskih možnostih usmerijo na tuje trge, kar povzroči manjše povpraševanje na domačem borznem trgu in upad poslovanja na domačem trgu.

7. 3. 4 Evropska podjetja na kitajskem trgu

Evropska podjetja na Kitajskem se srečujejo s številnimi zakulisnimi omejitvami, ki segajo od posebnih standardov do novih finančnih zahtev, ki velikokrat vključujejo samovoljna dejanja na lokalni ravni. Gospodarska zbornica EU na Kitajskem, *EU Chamber of Commerce in China*, vsako leto izdela seznam pritožb evropskih podjetij, ki poslujejo v LRK.

Evropska podjetja se srečujejo s težavami pri pridobitvah podjetij z blagovno znamko, kot se je to zgodilo po pisanju francoskega *La Figaro*, francoskem podjetju v leto 2006, ko je bila ponudba za prevzem zaustavljena za 14 mesecev.

Kitajske vladne intervencije v gospodarstvo, predvsem pri implementaciji petletnih planov po posameznih sektorjih, so se v zadnjih letih prej povečale kot zmanjšale. Kitajska vlada je v 2009 »naročila« avtomobilski industriji, da morajo imeti nova vozila v naslednjih petih letih vsaj 60% kitajskih delov (Fox in Godement 2009, 46).

7. 3. 5 Pravice intelektualne lastnine

Precejšnja težava, s katero se srečujejo evropska podjetja v LRK, so pravice intelektualne lastnine. Kar sedem od desetih podjetij, ki poslujejo na Kitajskem, so poročala, da so bili žrtve kršitev pravic intelektualne lastnine. EUROPA navaja, da je kratenje pravic intelektualne lastnine podjetnike v 2007 stalo približno 20% potencialnega dobička (Europa 2009).

Kitajska vlada je konec 90. let vpeljala zakone, ki na papirju ščitijo avtorske pravice in so izdelani po mednarodnih standardih, vendar se tako EU kot ZDA pritožujeta, da kitajske oblasti nimajo politične volje in mehanizmov, s katerimi bi se uspešno spopadli s to problematiko.

Poleg običajnih vsakoletnih pritožb o piratstvu v elektroniki posebej izstopa naslednji primer: Vseh 500 milijonov mobilnih telefonov na Kitajskem uporablja GSM standard mobilnih komunikacij, ki je bil razvit v Evropi, brez da bi kitajska podjetja za to plačala kakršno koli pristojbino (Fox in Godement 2009, 47).

Na isto težavo kažejo tudi poročila EU o zaplenjenih ponaredkih blaga na evropskih mejah, ki so bili v letu 2007, v 60% vsi iz Kitajske.

Področja, na katerih EU zaznava največ težav, so farmacija, avtomobilska elektronika, elektronika, telekomunikacije, programska oprema in avdio-vizualni izdelki (Crossick 2005, 29).

7. 3. 6 Nespoštovanje določil Svetovne trgovinske organizacije

Od novembra 2001 je Kitajska uradno članica Svetovne trgovinske organizacije (WTO). Ob podpisu pristopne pogodbe se je LRK zavezala, da bo spoštovala in implementirala pravila organizacije. V temelju gre za znižanje tarifnih stopenj na uvoženo blago, odpravo kvot, uveljavljanja enakim možnosti trgovanja za tuja podjetja, eliminacijo t. i. *Barter trade* in splošno liberalizacijo trgovanja (WTO: Accession of the PRC 2001).

Mednarodni monetarni sklad (IMF) v zvezi s tem opozarja na težavo pri implementaciji dogovorov iz pristopne pogodbe. V publikaciji IMF *China: International Trade and WTO Accession* avtorja navajata, da ni splošnega zadovoljstva s kitajskim sodelovanjem in vpeljavo politik. Največjo zaskrbljenost so izrazili nekateri kitajski trgovinski partnerji predvsem na področjih kmetijstva, finančnega sektorja in že omenjenega nespoštovanja pravic intelektualne lastnine. Evropska komisija je zaradi zaskrbljenosti o dejanski implementaciji dogovorov ter nujnosti zavarovanja lastnih investitorjev in trga naročila študijo o kitajski implementaciji dolžnosti iz pristopne pogodbe Svetovne trgovinske organizacije (*Study on China's Implementation of its WTO Obligation*), katere vsebina je zaupna.

Kljub temu da je Kitajska iz globalne krize izšla precej samozavestna, je precej zanosa zlate mrzlice po njenem sprejetju v STO, leta 2001, izginilo v letih diskriminatornih gospodarskih politik kitajskega vodstva zaradi želje po ohranjanju boljšega tržnega dostopa, piše Reuters v članku *Lawmaker press for Action on China Currency*. (Reuters 2004) Kitajska se je zavezala za odprtje lastnega trga, vendar še vedno ostajajo določene omejitve pri investicijah in lastništvu v sektorjih, kot so bančništvo, gradbeništvo in telekomunikacije.

7. 3. 7 Vrednost kitajske valute

Renminbi (kitajsko pomeni "ljudski denar") ali mednarodno pogosteje uporabljeno ime juan je uradna denarna valuta na pretežnem ozemlju Ljudske republike Kitajske. Njena pogosto uporabljena kratica je "RMB", sicer pa ima juan tričrkovno oznako (po standardu ISO 4217) CNK.

Kitajska valuta je trenutno fiksirana na ameriški dolar. Renminbi je valuta, katere tečaj uravnava kitajska centralna banka, v tem primeru gre za fiksni tečaj v nasprotju z drsečim tečajem npr. ameriškega dolarja in evra. Tečaj juana proti drugim valutam je znižan, kar omogoča Kitajski visok izvoz in gospodarsko rast, ustvarja pa trgovinski deficit.

Po mnenju mnogih ekonomistov ohranja Kitajska valuto renminbi na umetno nizki ravni, ki je od 25 do 40% podcenjena (Reuters, 2010). To ima dvojni učinek, izvozno blago je zaradi menjalnih razmerij subvencionirano, medtem ko se zaradi istega vzroka na uvoženo blago plača določen davek. To stimulira kitajski izvoz in njegovo rast, ob tem pa je očitna velika trgovinska prednost Kitajske v razmerju do ZDA in EU.

Ugledni ekonomist Paul Krugman je 12. marca 2010 za Business Week napisal, da bi bila globalno gledano gospodarska rast 1.5% višja, če bi Kitajska prenehala omejevati vrednost valute. Kitajsko vodstvo je sicer obljubilo reformo nadzora valute, vendar brez določenega časovnega intervala.

Dejanski vpliv kitajske manipulacije z valuto na EU je vprašljiv in se o njem stroka ne strinja popolnoma. Nekateri ekonomisti trdijo, da kitajski izvoz ne predstavlja velike težave nepravične trgovine, saj so kitajski izdelki nižje kvalitete in tako ne tekmujejo neposredno z evropskimi produkti. Celo nasprotno, Kitajska je platforma za outsourcing veliko evropskih podjetij. Britanski časnik Telegraph piše na drugi strani o zaskrbljenosti evropske industrije zaradi kitajskega yuana. Predsednik pan evropskega lobija Business Europe v zvezi s tem svari, da precenjen evro v primerjavi z yuanom precej slaba napoved za gospodarsko rast in ni v skladu z dogovori skupine G 20 (Evans–Pritchard 2009). V istem članku je tako razvidno, da je dejanski učinek tovrstne kitajske politike dejstvo da je Evropa preplavljena s poceni izvozom iz Kitajske, ki hkrati omogoča še pridobivanje na tržnem deležu.

7. 3. 8 Človeški kapital

Sedanje kitajske gospodarske politike se še vedno v veliki meri opirajo na poceni delovno silo. Kljub temu se porajajo vprašanja, ali lahko Kitajska dohiti EU na področju inovativnosti. Strokovnjaki se strinjajo, da je hitrost manjšanja razkoraka z EU omejena zaradi demografskih faktorjev, saj se spremembe pri človeškem kapitalu vrstijo postopoma z zamenjavo generacij.

Opaziti je, da ima razvoj stanja človeškega kapitala na Kitajskem že močne temelje, ki se tudi hitro razvijajo. Kljub temu bo preteklo veliko časa, preden bo kitajska delovna sila dosegla podobne odstotke na najvišjih stopnjah izobrazbe kot EU (Gros, 2008: 6). Projekcije kitajskega človeškega potenciala od 2008 do 2020 kažejo, da se človeški kapital sicer poveča, vendar za precej manjši odstotek, kot se je povečeval pred letom 2008. Li, Fraumeni in drugi ugotavljajo, da bo povprečna rast dosegla 0,61%, kar je precej manj kot povprečna rast človeškega potenciala v obdobju od 1985 do 2007 ko je znašala preko 6% (Li in drugi 2009, 61). Razlogi za zmanjšano rast so vsaj trije: povratek k študiju, ki vpliva na življenjske dohodke, zmanjšanje rasti prebivalstva, zaradi politike enega otroka in zmanjšanje rasti človeškega kapitala ob povratku gospodarstva v dinamično ravnovesje (Li in drugi, 2009:61).

7. 3. 9 Notranja stabilnost

Posredno je glavni izziv za EU notranja stabilnost Kitajske. Morebitni notranji konflikti bi na daljši rok ustavili kitajsko gospodarsko rast in razvoj, kar bi imelo neposredne posledice na evropske investicije v državi. Kratkoročno gledano bi določena, predvsem manjša, evropska podjetja precej pridobila ob zmanjšanju kitajske konkurence, vendar je kitajsko gospodarstvo za EU preveč pomembno na dolgi rok. Predvsem tu se vidi razlika pri dojemanju kitajske grožnje v EU in na drugi strani Atlantika. Za ZDA je namreč naraščajoča kitajska gospodarska moč grožnja, medtem ko za EU to pomeni predvsem priložnost za nadaljnje sodelovanje.

7. 3. 10 Neodvisni premoženjski skladi – Chinese Investment Corporation

Obdobje globalizacije je prineslo tudi večje finančne tokove med EU in Kitajsko. Tu gre predvsem za neposredne tuje investicije, denarna nakazila in dolg. S tem postajata gospodarstvi vse bolj povezani, kar prinaša številne koristi, kot je gospodarska rast in določena odpornost na gospodarske šoke. Vse večje neravnovesje in večanje deviznih

rezerv na Kitajskem premo sorazmerno povečalo pomembnost Kitajske v mednarodnem finančnem sistemu.

To dejstvo je omogočilo nastanek neodvisnih premoženjskih skladov (Sovereign Wealth Funds), eden izmed njih je Chinese Investment Corporation (CIC), ki upravlja s kitajskimi deviznimi rezervami. CIC je bil ustanovljen leta 2007 in upravlja s preko 200 milijard dolarjev sredstev in je tako po pisanju Wall Street Journala med največjimi na svetu (Davis 2007). Pri poslovanju tovrstnih skladov in njihovem vplivu na mednarodno ekonomijo in tudi EU pa se pojavljajo določena vprašanja.

Skladi, ki so tradicionalno poslovali v skladu s konservativnimi smernicami, so stabilizirali svetovno trgovino, vendar se po pisanju britanskega Foreign and Commonwealth Office to spreminja, saj skladi v mednarodnih financah nastopajo bolj agresivno. To dejstvo pa v povezavi s samo velikostjo sklada, koncentracijo in pomanjkanjem preglednosti lahko pomeni nepotrebno vzkipljivost na trgu (Foreign & Commonwealth Office 2007, 10).

Skrb za EU predstavljajo tudi strateški nameni tujih skladov, med drugim tudi kitajskega CIC .

Nastop CIC, novega investitorja s preko 70 milijard investicijskih sredstev, je na trgu privabil interesente iz številnih svetovnih finančnih trgov. Opazovalci pa vseeno ostajajo zaskrbljeni glede določenih prihodnjih investicij sklada.

Obstaja zaskrbljenost, da bi Kitajska uporabila CIC za zavarovanje energetskih virov ali nakup strateških sredstev za geopolitične namene (Martin 2008, 20).

Poleg tega lahko na trgu CIC neposredno vpliva na povečanje tržnega deleža v pomembnih industrijah preko načrtnih prevzemov. Z investicijami v določena podjetja lahko Kitajska preko CIC pridobi določene tehnologije in informacije (Martin 2008, 20).

7. 3. 11 Ideologija proste trgovine

EU pritiska na Kitajsko, naj nadaljuje z ekonomskimi reformami, kar naj bi pripeljalo do izboljšanja razmerja v trgovini. Po besedah Petra Mendelsona iz leta 2006 EU potrebuje »... večje ravnovesje in vzajemnost pri dostopu na kitajske trge in tudi pravične pogoje za trgovanje.« Kitajska na drugi strani ne more veliko zahtevati od EU, saj je evropski trg, trgovinski, storitveni in investicijski precej bolj odprt kot od katere koli druge velike regije (Fox in Godement 2009).

Teoretiki proste trgovine so manj zaskrbljeni zaradi zunanjetrgovinskega primanjkljaja in se usmerjajo predvsem k boju proti protekcionizmu. Nizozemska tako meni, da ji njena vloga distribucijskega in storitvenega centra za kitajsko blago v tranzitu v njenih pristaniščih predvsem koristi. Zanimiv je tudi naslednji primer: Švedski H&M je najbolj dobičkonosen evropski tekstilni distributer, hkrati pa Švedska nima nobene tekstilne industrije (Fox in Godement 2009, 48). Številni evropski gospodarstveniki menijo, da so strateški in zaščitni ukrepi, ki sta jih sprejeli ZDA²⁵ in Japonska²⁶, dali tema državam večji vpliv na Kitajsko, kot ga ima EU kljub odprtim tržnim in finančnim sistemom. Fox in Godement menita, da je prav nasprotovanje teoretikov proste trgovine krivo, da EU ne izrabi vseh možnosti trgovinskih vzvodov, tu gre predvsem začasne omejitve in anti-dumping ukrepe, ki so dovoljeni pod pogoji pristopa Kitajske k STO.

7. 3. 12 Energetika

Kitajska postaja vse bolj odvisna od uvoza energije in surovin, kar ima posledice na njene zunanje, varnostne in obrambne politike do EU. Kitajska, EU in Indija bodo tekmovala za iste energetske vire na Bližnjem vzhodu, v Rusiji in centralni Aziji. Vprašanje pa je, ali bodo države sledile določenim strateškim konceptom ali smernicam trga, saj bo izbira načina določila, ali bodo v prihodnosti vse bolj sodelovale ali pa postajale vse večje tekmice.

Dejstva kažejo, da EU uvozi 50% energije, to je ocena, za katero strokovnjaki trdijo da se bo do leta 2030 povečala na 70% (Gallis, 2007).

EU in Kitajska sta začeli z dialogi o energetske politike že leta 1994. Bilateralni energetske dialogi so eno izmed najstarejših poglavij diskusije med EU in Kitajsko. Pogovori so vključevali diskusije o energetske politiki in razvojnih strategijah, razvoju energetske trgov in varnosti oskrbe z energijo ter trajnostnemu razvoju.

Vprašanje kitajske energetske varnosti zajema potrebe, da LRK zagotovi svoji industriji in ljudstvu zadovoljivo raven energije in surovin. V ta namen je Kitajska delovala globalno in podpisala pogodbe, ki dolgoročno zagotavljajo energetske varnost. Kitajska je uspela uporabiti svetovno krizo v svoj prid in si je izpogajala dolgoročne energetske pogodbe z Brazilijo, Iranom, Rusijo in Saudsko Arabijo, kjer Kitajska posoja denar finančno slabo stoječim državnim podjetjem v zameno za dolgoročne pogodbe za dobavo nafte (Fox in Godement 2009, 57).

²⁵ Buy American Act in strateške omejitve tujih investicij

²⁶ Zaščita lastnih podjetij s finančnimi pravili in uradno (državno) vodenje pri transferju tehnologije

Rosen in Trevor pišeta, da kitajske politike in trg trenutno ne morejo zanesljivo zagotavljati dobavo ob eksplozivni gospodarski rasti in ob tem hkrati skrbeti za ekološke posledice (Rosen in Trevor 2007, 28).

Kitajsko povpraševanje na svetovnih energetskih trgih je v porastu. Kitajska je pomembna sila, ko govorimo o trgovini z nafto, zemeljskem plinom in premogom. Poleg same velikosti kitajskih nakupov so strokovnjaki v skrbeh še zaradi nestabilnosti kitajskega povpraševanja, pomanjkanja informacij in načina na katerega kitajska podjetja kupujejo in investirajo (Rosen in Trevor, 2007: 28).

Kot posledica kitajskega povpraševanja po energiji in surovinah je država postala vse bolj odvisna od uvoza virov iz daljnih, pogosto politično nestabilnih delov sveta. Kitajska je bila tako prisiljena prevzeti bolj proaktivno vlogo tako na regionalni kot globalni ravni.

V zadnjih 15 letih je ekonomski razvoj Azije in predvsem Kitajske ustvaril ogromno povpraševanje po energiji, ki izpostavlja ne samo pomembna gospodarska vprašanja, ampak tudi številne zunanje in varnostne politike, ki stremijo k regionalni in globalni stabilnosti (Umbach 2009).

Da bi Kitajska rešila številne vzhajajoče socialno ekonomske, energetske in okoljske probleme, je tako odvisna od mirnega razvoja v regiji in tudi globalno. V mednarodni sferi Kitajska išče legitimacijo za položaj vzhajajoče globalne sile, kar podpira in vzdržuje politično stabilnost doma. Kitajska je bila večkrat kritizirana zaradi svojih energetskih politik, tako s strani EU in ZDA, kot tudi drugih razvitih držav. Kitajska se je začela, v sklopu zunanje in varnostne politike, ukvarjati z regijami, ki so imele pred tem sekundarno vlogo v tradicionalni zunanji politiki. Umbach v luči do sedaj napisanega pravi, da v prihodnosti ni mogoče izključiti večjega gospodarskega in političnega rivalstva med Kitajsko in drugimi državami, predvsem ko gre za razmere zmanjševanja globalnih naftnih rezerv (Umbach 2009).

Velike zaloge energetskih virov se dostikrat nahajajo na nestabilnih območjih, kot sta območji Perzijskega zaliva in centralne Azije. Nadaljnje težave lahko predstavljajo ranljive morske poti (npr. Malaška ožina in ožina Hormuz), naftovodi preko nevarnih območij itd. Prihodnji kitajski uvoz nafte in zemeljskega plina je geografsko precej odvisen od Perzijskega zaliva, Afrike in Latinske Amerike preko morskih plovni poti in od centralne Azije in Rusije po cevovodih na kopnem (Liu 2006).

Energija je tako ključna za nadaljnji kitajski gospodarski razvoj, kar pa je eden izmed temeljnih strateških ciljev LRK, kar seveda pomeni, da jih bo država poskušala izpolniti na vsak način. Poleg razvoja je oskrba z energijo pomembna tudi za kitajsko notranjo stabilno in nacionalno obrambo. Liu piše, da Kitajska vidi pomanjkanje energije kot eno izmed največjih potencialnih groženj (Liu 2006).

Premier Wen Jiabao je zaradi pomembnosti vprašanja energetike ustanovil Državno vodilno skupino za energijo, ki se ukvarja z izzivi zagotavljanja virov energije. Glavna področja s katero se, in se bo tudi v prihodnosti, Kitajska ukvarja, so: intenzivna produkcija in raziskovanje domače energije, optimizacija infrastrukture, strateške rezerve in mednarodno sodelovanje. Pri mednarodnem sodelovanju na področju energetike se Kitajska ukvarja predvsem z Rusijo, centralno azijskimi državami, Iranom, Saudsko Arabijo, Afriko, Kanado in Indijo (Liu 2006).

Kitajska vsako leto potrebuje več nafte. Ker se domača proizvodnja manjša, se Kitajska opira na mednarodne trge. Danes Kitajska dosega 8.7% svetovnega povpraševanja in je tako prehitela Japonsko ter je sedaj, za ZDA, drugi največji svetovni potrošnik nafte in zemeljskega plina (Rosen in Trevor 2007). Največji trn v peti EU je vsekakor kitajsko sodelovanje z Iranom. Kitajska naftna podjetja so podpisala dolgoročne pogodbe, vredne preko 200 milijard dolarjev, kar pomeni, da je Kitajska največji kupec nafte in zemeljskega plina v Iranu (Liu 2006).

7. 4 Politična dimenzija kitajske grožnje

V zadnjem desetletju smo bili priča veliki transformaciji kitajskega svetovnega vpliva. Kitajska je politično gledano zdaj prisotna na vsakem kontinentu in se trudi z aktivno diplomacijo povečevati svojo moč, ne da bi izzvala večje nasprotovanje. Kitajsko glavno vodilo je najti vire za gospodarsko rast, iskanje odprtih trgov za prodajo svojih izdelkov in iskanje investicijskih priložnosti zaradi svojih velikih finančnih presežkov.

Večina kitajskih ekonomistov meni, da bo Evropa vsaj v kratkem roku lahko ohranila trenutno stanje, kot je kitajski največji trgovinski partner. Nekateri napovedujejo, da si bodo čez 50 let najmočnejša svetovna gospodarstva sledila v naslednjem vrstnem redu: Kitajska, Indija, ZDA, Japonska. Brez dvoma je torej jasno, da med prvimi štirimi ne bo nobene evropske države (Kishore 2007, 203). Kljub temu da bo skupno gospodarstvo EU ostalo med največjimi na svetu, je njegova prihodnost trenutno težko določljiva.

Kitajska je članica številnih mednarodnih organizacij, preko katerih lahko vpliva na razmere znotraj Evropske unije. Poglavje o kitajskih mednarodnih integracijah podrobno opisuje, v katerih organizacijah je Kitajska prisotna. Za opredelitev politične dimenzije kitajske grožnje EU bom uporabil nekatere najpomembnejše organizacije.

Kitajska ima kot članica Organizacije združenih narodov in stalna članica Varnostnega sveta OZN določene pravice in dolžnosti oblikovati mednarodno politiko. Leta 1999 je Kitajska izrazila svoje poglede v primeru kosovske krize, ko je nasprotovala kakršnemu koli posredovanju zahodnih sil. Uradni Peking je prav tako nasprotoval napotitvi vojaških enot na Kosovo in ni želel prispevati svojih vojaških enot k misiji KFOR na Kosovu. Kitajska se je v tem primeru držala načela nevmešavanja v notranje zadeve drugih držav. Kljub dejstvu, da so srbske sile izvajale genocid nad muslimanskim prebivalstvom, sta Rusija in Kitajska nasprotovali intervenciji ZN in NATO, kar je sprožilo debate in vprašanja o možni zlorabi veta Varnostnega sveta OZN. Kitajska je bila v tem primeru očitno pripravljena sprejeti izvajanje genocida nad prebivalstvom, ker je šlo za notranje konflikte države (Glaubitz 2008, 121). Nekateri strokovnjaki špekulirajo, da je bila kitajska odločitev takšna, ker ima tudi sama podobne težave z etničnimi manjšinami (Tibet, Xinjiang), ki jih ne želi povečevati.

Ob reševanju konfliktov na Balkanu je Kitajska še enkrat uporabila veto v primeru Makedonije. Le ta je namreč januarja 1999 vzpostavila diplomatske odnose s Tajvanom, zaradi česar je Kitajska podala veto na šestmesečno podaljšanje misije UNPREDEF v

Makedoniji (Glaubitz 2008, 121). Poleg tega je Kitajska leta 1992 nasprotovala sprejetju Slovenije, Hrvaške, BiH in Makedonije v OZN.

Kitajska se je leta 2005 podpisala pod zavezo ZN k zaščiti prebivalstva pred genocidom, vojnimi zločini in zločini proti človeštvu, prav tako je podprla vse resolucije ZN (oz. Varnostnega sveta ZN), ki so obsojale genocid v Darfurju. Kitajska prav tako priznava primere, ko je intervencija mednarodne skupnosti utemeljena, ob notranjih konfliktih, kadar gre za grožnje mednarodni varnosti in stabilnosti. Kljub temu pa se je Kitajska največkrat zatekla k principu ohranitve suverenosti države, kadar je šlo za notranje spore. Poleg že omenjenih primerov z Balkana, se je to zgodilo tudi leta 2007, v primeru konfliktov v Burmi. Kitajska in Rusija sta takrat vložili veto na resolucijo ZN in s tem trdili, da notranje razmere v Burmi ne predstavljajo grožnje mednarodni varnosti in stabilnosti (Fox in Godement 2009, 38).

Svetovna gospodarska kriza je ponovno odprla poglavje za razmislek o potrebi po globalnem usklajevanju in zavedanju o soodvisnosti svetovnih gospodarstev. V ospredje je prodrl model skupine 20. najpomembnejših svetovnih gospodarstev (G-20), katere članica je tudi Kitajska.

Današnji mednarodni finančni sistem se je v preteklih desetletjih močno razširil v velikosti in likvidnosti, hkrati je postal precej ranljiv za krize in nestabilnosti, ne samo v vzhajajočih trgih, temveč tudi v razvitih gospodarstvih, kot ga ima EU. Iz omenjenih dejstev je nastala skupina G-20, katere namen je z dialogom reševati izzive globalnega finančnega in ekonomskega vladanja oziroma upravljanja. Države članice G-20 namreč skupaj prinesejo 85% svetovnega BDP in predstavljajo 80% svetovne trgovine ter dve tretjini prebivalstva. Če raziskujemo naprej, ugotovimo, da ima G-20 na zasedanjih prisotne vodilne člane IMF, Svetovne banke in Mednarodnega monetarnega in finančnega odbora.

Če pogledamo na G-20 iz hegemonističnega vidika in se vprašamo, na kakšen način lahko preko tega foruma Kitajska škodi EU, je primerna razlaga naslednje logike kolumnistov *Global Governance*, Beesona in Bella. Logika delovanja skupine dvajsetih je sprejetje širšega neoliberalnega konsenza sodelujočih, ki ni viden le v finančnem in gospodarskem interesu vodilnih gospodarstev, ampak tudi v pogojih, pod katerimi lahko šibkejša gospodarstva zasedejo ključne trgovinske panoge in finančne tokove (Beeson in Bell 2009). Notranja dinamika odnosov v G-20 je torej pomemben faktor pri nastajanju novih oblik mednarodne politike oziroma mednarodne soodvisnosti, kar posredno vpliva na element nacionalne varnosti, v našem primeru na varnost EU.

7. 4. 1 Naslednja faza v odnosih EU - Kitajska

Kitajska vizija nadaljnjega ekonomskega razvoja je tranzicija od domače proizvodnje na proizvodnjo drugje na svetu. Gre za pot, ki so jo pred tem uspešno ubrale tako Japonska, Koreja kot tudi druge države. Kitajska naj bi ciljala na območja Latinske Amerike in kar je najbolj zanimivo, na območja centralne in vzhodne Evrope (Lisbonne-de Vergeron 2007, 14)

Za potrditev te trditve si je potrebno ogledati kitajsko poslovanje v Madžarski. V letu 2006 je bilateralna trgovina Madžarske s Kitajsko znašala preko 4.6 milijonov evrov. Kitajski uvoz je bil leta 2006 vreden 3.8 milijarde evrov. Hkrati je zanimivo, da na Madžarskem posluje okoli 3000 kitajskih podjetij (Lisbonne - de Vergeron 2007, 14). Madžarka je kitajsko okno na trg evropske unije, piše o tej temi kolumnist časopisa *China Daily*, Gong Gao. (Gao, 2007). Kitajska nima interesov v vzhodni oziroma centralni Evropi le zaradi proizvodnje električne opreme ali tekstila, ampak očitno tudi glede storitev. Tako je septembra 2007 kitajski *China International Industry Commerce Co Ltd* podpisal pogodbo za gradnjo v Romuniji, hkrati tudi partnerstvo za izpeljavo modernizacije cest na Poljskem (Haoting 2007).

7. 4. 2 Kitajska »mehka moč«

Kitajska je spoznala, da je mehka moč bistvena komponenta nacionalne moči, ki vključuje še ekonomsko, vojaško in politično moč. V procesu globalizacije tekmovanje med državami ne poteka več za ozemlja, naravne vire ali trge, ampak za postavljanje pravil, regulativ, norm in običajev. Kitajska pa si želi igrati pomembno vlogo pri ustvarjanju teh pravil in norm.

Večina uradnikov in akademikov na Kitajskem vidi tradicionalno kulturo kot najpomembnejši izvor koncepta mehke moči. Kitajska kultura je namreč že dolgo zelo privlačna na zahodu. Kot takšna lahko poleg literature, glasbe in vizualne umetnosti ponudi alternativne vrednote pri reševanju mednarodnih konfliktov. Posebej lahko ta potencial opazimo pri kitajskem konceptu harmonije (d'Hooghe 2009, 8). Vrednota harmonije je neposredno uporabljena pri uradnem opisu kitajske zunanje politike, preko teorije o harmoničnem svetu, ki govori o Kitajski kot stabilnem, zanesljivem in odgovornem ekonomskem partnerju, ki promovira sodelovanje in se ga ni potrebno bati.

7. 4. 3 Cilji kitajske mehke moči do EU.

Kitajska povečuje vezi z EU in posameznimi evropskimi državami, hkrati si izboljšuje podobe med Evropejci, kar je cilj kitajske strategije graditve in krepitve odnosov z velikimi silami. Kitajski interesi v Evropi so predvsem gospodarski in politični.

Ko je EU leta 2005 podaljšala embargo na prodajo orožja Kitajski, po mnenju Kitajcev zaradi pritiska ZDA, in kasneje neuspešno poskušala uvesti skupno evropsko ustavo, je Kitajska ugotovila, da EU še ni potrebno jemati resno kot zunanjepolitičnega in obrambno varnostnega akterja (d'Hooghe 2009, 10). To dejstvo, vzporedno z dejstvom, da veliko evropskih držav raje razvija bilateralne odnose s Kitajsko, razloži, zakaj polaga Kitajska več pozornosti na velike članice EU (Nemčija, VB, Francija) kot pa skupnost kot celoto.

Prvi cilj kitajske diplomacije v Evropi je grajenje političnega zaupanja z izboljševanjem podobe kitajskega političnega sistema, zunanje politike in področja človekovih pravic. Kitajska ne želi prepričati EU, da je njen ekonomski in politični model najboljši, temveč želi, da je priznan kot enakopravna alternativa. Hkrati se trudi ustaviti širjenje negativizma do Kitajske v Evropi.

Zaradi tega so postali evropski mediji ena izmed najpomembnejših ciljnih skupin kitajske javne diplomacije.

Drugi najpomembnejši cilj kitajske javne diplomacije je krotiti vse večje strahove v Evropi pred kitajsko ekonomijo. Kitajska si želi ustaviti kritike zaradi vse večjega zunanjetrgovinskega deficita in kitajskih trgovinskih omejitev ter prepričati javnost, da kitajski gospodarski razvoj predstavlja ugodne poslovne priložnosti in da si Kitajska zasluži status tržne ekonomije (d'Hooghe 2009, 11).

7. 4. 4 Kitajska mehka moč v Afriki

Dejstvo je, da Kitajska povečuje svoj vpliv v Afriki. Še posebej je to razvidno v podsaharski Afriki, kjer Kitajska pomaga vzdrževati tiranske in koruptivne režime in s tem spodkopava prizadevanja mednarodne skupnosti glede človekovih pravic in razvoja demokracije. Kitajska financira 1500 kilometrov dolg naftovod v Sudanu, obenem veliko investira v pravice za izkop nevarnih virov v Gabonu, Demokratični republiki Kongo in Zimbabveju (Lisbonne-de Vergeron 2007, 29). Kitajska se drži pravila nevmešavanja v primerih drugih držav, kar pa ne pomeni, da naj se ne umešava, kadar gre za humanitarne krize ali vzdrževanje režimov, ki spodbujajo terorizem.

Srečanje EU-China Summit 2006 je prineslo ustanovitev dialoga na višji ravni glede Afrike. Od takrat obstajajo možnosti za skupno sodelovanje pri infrastrukturnih projektih v Afriki, vendar pa se kitajski pogled reševanja problematike šibkih držav nekoliko razlikuje od evropskega in še bolj od ameriškega pogleda. Nedavna kitajska ocena razmer v Palestini, Iraku, Iranu, Severni Koreji, Sudanu in Burmi poudarja, da je v teh državah nujno najprej rešiti splošne probleme, kot so revščina in zelo slaba razvitost in šele nato postavljati določene politične cilje. Kitajske investicije v Afriki so v zadnjem desetletju prinesle precejšen ekonomski razvoj. Seveda se to sklada s kitajskim pogledom, da vsaka ekonomska rast posledično pomaga Kitajski, še posebej v regijah blizu nje ali v območjih, ki obetajo večje trgovinske koristi. Takšen način seveda nasprotuje ideji zamenjave oblasti, kot je to storila ZDA v primeru Iraka in številnih drugih držav.

Kitajska prav tako sodeluje v mirovnih operacijah, kar po mnenju mnogih strokovnjakov pomeni kitajsko doktrino mehke moči in v določenih pogledih zbližuje zunanje politično doktrino med EU in Kitajsko (Lisbonne-de Vergeron 2007, 30). EU prav tako namreč predvideva, da je primarni instrument njenega vpliva trgovinski in gospodarski razvoj. Hkrati sta med EU in Kitajsko podobnosti v ideji širitve kulturnega vpliva, ob vzdrževanju kulturne raznolikosti, kar lahko pomeni bodisi pomemben temelj za sodelovanje v prihodnosti bodisi nasproten pol, konkurenco in grožnjo za EU.

7.5 Kitajska imigracija v EU

Število Kitajcev, ki uradno legalno prebivajo v Evropi, je bilo leta 2000 ocenjeno na 200 000 (Laczko 2003). V zadnjih 15 letih je na področju kitajske imigracije v Evropo opaziti naslednje trende:

- Prihod migrantov iz širšega spektra provinc – tradicionalno so kitajski migranti v Evropi prihajali iz provinc Fujian in Zhejiang, v začetku tega desetletja pa se je začelo povečevati število migrantov iz severnih in severovzhodnih provinc;
- Povečevanje števila migrantov v Evropi, predvsem v delih južne in vzhodne Evrope – t. i. nove imigracijske države so postale Italija in Španija in tudi nove članice Unije. V Italiji je število kitajskih priseljencev v desetih letih od 1991 do 2000 naraslo za 260 %. Podatki za Italijo iz leta 2000 kažejo število 48650 kitajskih priseljencev (Laczko, 2003). Po podatkih iz leta 2006 pa je kitajskih priseljencev že 144885 (<http://demo.istat.it>);
- Porast v novih kanalih migracije – predvsem študentska migracija;

- Porast različnih oblik neregularnih migracij.

Organizacija *Overseas Compatriot Affairs Commission* je leta 2005 predstavila podatke o številu kitajskih priseljencev v Evropi. Skupno število presega 1 700 000 ljudi, vendar jih od tega kar 998 000 živi v Rusiji.

Poročilo Eurostata iz leta 2008 navaja, da EU ostaja atraktivna destinacija za migrante iz držav, ki niso članice Unije. Med vsemi migranti je opaziti več nedržavljanov EU, to število je leta 2008 preseglo 1 800 000. Seveda poročilo tu govori o celotnem številu priseljencev. Kitajski priseljenci so v EU–27po številu na tretjem mestu, za Maročani in Ukrajinci. Število kitajskih priseljencev v EU se trenutno giblje okoli 1 milijona. Največ kitajskih priseljencev imajo Francija, Italija, Združeno Kraljestvo in Nizozemska.

Z velikim povečevanjem števila kitajskih priseljencev v EU se zbuja določene skrbi v posameznih državah kot tudi v EU kot celoti. Na podlagi dejstev iz začetka 90. let ko je število Kitajcev začelo naglo rasti na vzhodu Rusije lahko opišemo določene izzive, ki jih lahko prinese kitajska imigracija v EU.

Ko je leta 1993 začelo število Kitajcev naglo rasti v Rusiji, sta se zgodili dve ključni stvari, v vzhodnem delu Rusije je padla gospodarska uspešnost, hkrati pa se je močno povečala raven kriminala (Minakir 1997, 85). Kosar piše, da politična pomembnost neregularnih migracij, za določeno državo, precej več pomeni kot številčnost teh migracij (Kosar 2005, 9).

Neregularne migracije so v medijih in političnih debatah pogosto opisane kot svojevrstna grožnja nacionalni suverenosti. Država ima namreč suvereno pravico nadzorovati kdo prečka njene meje, kar pa z nelegalnim prečkanjem izpodbijajo imigranti. Še bolj ekstremne debate dojemajo neregularno migracijo kot grožnjo sami državni varnosti (Kosar 2005, 10).

Tako legalne kot ilegalne migracije lahko ogrozijo ekonomsko stabilnost države s povečevanje tekmovanja za zaposlitev, lahko privedejo do spodkopavanja družbene stabilnosti, kar je povezano z porastom ksenofobije in pomanjkanjem integracije, privede lahko tudi do izzivov glede povečane religiozne, kulturne in etnične heterogenosti.

8 ZAKLJUČEK

V zadnjem desetletju je Kitajska postala globalni ekonomski in politični igralec. Kitajski gospodarski razvoj je bil v zadnjih letih resnično izjemen, v zadnjih letih je imela povprečno 10% letno stopnjo rast BDP in je postala tretji največji svetovni izvoznik. Kljub temu bolj realno stanje razkrije kazalec BDP *per capita*, ki pokaže, v kolikšni meri Kitajska še vedno zaostaja za Evropsko unijo in kako oddaljena je pot do družbe, ki bi stremela k bolj socialnemu in okolju prijaznemu razvoju. V evropskem pogledu je postala Kitajska pomembna predvsem zaradi gospodarstva. Kitajska je sedaj drugi najpomembnejši trgovinski partner EU, takoj za ZDA, medtem ko je EU postala kitajski prvi trgovinski partner.

V prvem delu diplomskega dela sem predstavil dejstva o trenutnem stanju Kitajske, o političnem in nacionalno varnostnem sistemu ter njenem položaju v mednarodni skupnosti.

Kitajska je enostrankarska država z zelo centralizirano politično organizacijo. Vodilno državno telo je politbiro stalnega odbora Komunistične partije Kitajske, ki ga sestavlja le 9 ljudi. Hu Jintao ima v rokah tri najpomembnejše pozicije v kitajskem političnem sistemu, ki so: generalni sekretar Komunistične partije Kitajske, predsedujoči osrednje vojaške komisije in predsednik države. Raziskovanje je pokazalo, da KPK črpa legitimnost iz določene zmesi nacionalizma in zmožnosti, da zagotavlja gospodarsko rast. Po mnenju večine strokovnjakov obstaja na Kitajskem širok politični konsenz, ki pravi, da je ohranitev KPK na oblasti nujna za stabilnost in nadaljnji razvoj države.

Podatki in analiza ekonomskega sistema LRK so pokazali, da je Kitajska na dobri poziciji za gospodarski razvoj in rast. Ogromna ponudba delovne sile, poslovni zagon, ugodne obrestne mere in zelo velik domač trg skupaj ponujajo Kitajski nadaljnje možnosti za gospodarski razvoj. Za tovrstne razmere so bile najbolj zaslužne reforme, ki jih je kitajska država, pod vodstvom Deng Xiopenga sprejemala od 70. let 20. stoletja. Kitajska je tako od konca 70. let, še najbolj pa od leta 1992, pričela z učinkovitimi ekonomskimi reformami, s katerimi je odpirala svoje gospodarstvo svetovnemu trgu in spodbujala investicije in trgovino. Dodatno je Kitajsko na svetovne trg zasidrilo sprejetje v Svetovno trgovinsko organizacijo leta 2001, kar je posledično vodilo do novih reform. Dejstvo je da sta se preko teh reform tako struktura kot učinkovitost gospodarstva zelo spremenila. Očitno je, da se kitajski voditelji jasno zavedajo, da

delovno intenzivno nizko tehnološko proizvodnjo ne bo prineslo zelene gospodarske rasti, zato se Kitajska trenutno usmerja k tehnološko intenzivni industriji in na svoje domače vire in inovacije. Tako se stalno povečuje dodana vrednost visoke tehnologije, predvsem informacijske in računalniške tehnologije, vzporedno s tem pa raste tudi poraba sredstev za razvoj in tehnologijo. Če pogledamo kitajsko gospodarstvo na splošno, opazimo, da Kitajska več izvozi kot uvozi in ustvarja tako predvsem z EU in ZDA velike trgovinske presežke.

Vodstvo KPK je v preteklosti že večkrat dokazalo, da je sposobno sprejeti nove razmere in se ustrezno prilagoditi. Hkrati se zaveda, da je nujno dobro poznati današnji svet in nastopati iz bolj sofisticiranih položajev, predvsem v multilateralnih organizacijah.

Zgornja ugotovitev je bila glavna ideja, okoli katere je napisan drugi sklop diplomskega dela, sklop o dinamiki Kitajske v mednarodnem okolju in njenem geopolitičnem in geoekonomskega položaju. Temeljne ugotovitve drugega sklopa diplomskega dela so bile, da ogromno število prebivalcev lahko pomeni tako priložnost kot tudi nevarnost za kitajski razvoj. Kaj kmalu lahko namreč tako številno prebivalstvo, ki nosi velik strateški potencial, preraste v dejavnik, ki bi lahko destabiliziral bodisi notranje razmere bodisi na primer svetovni trg prehrane. Naslednja pomembna ugotovitev drugega sklopa pa pravi, da poceni delovna sila predstavlja resno konkurenco mednarodni ekonomiji obenem pa majhna kupna moč ne omogoča večjega tržnega izkoristka tujim državam. Intenzivna gospodarska rast, cenovna konkurenčnost kitajskih proizvodov in nespoštovanje licenčnih uredb za proizvode pa predstavljajo temeljne argumente teoretikov kitajske grožnje.

V drugem delu diplomske naloge sem opisal tudi dosedanje sodelovanje Kitajske z Evropsko unijo na političnem, gospodarskem in vojaškem področju. Analiza je pokazala, da pred vsemi izstopa gospodarsko sodelovanje. Vojaškega sodelovanja na ravni EU pravzaprav ni, na ravni Nata pa le-to poteka v zelo omejenem obsegu. Na političnem področju sta Kitajska in EU vzpostavili diplomatske odnose že leta 1975. Aprila 1998 se je zgodilo prvo srečanje na najvišji ravni, *1st EU-China Summit*, ki se od takrat vrsti vsako leto.

Prva dva sklopa diplomskega dela sta omogočila, da preko trenutnega stanja, smernic za prihodnost in dejanskih zmogljivosti Kitajske oblikujem dimenzije potencialnih groženj. Analizo sem pričel z opredeljevanjem **vojaške grožnje za EU**.

Zgodovina Kitajske je tesno povezana z vojaštvom in vodenjem vojn. Johnson piše, da je bila od časa dinastije Qing do 1911 Kitajska vpletena v 3790 vojaških konfliktov, to je trend, ki se je nadaljeval tudi kasneje. V zgodovini je bila Kitajska mnogokrat vojaško močnejša od nasprotnikov, vendarle obstaja tudi kar nekaj primerov, ko se je v vojne podala tudi ob zavedanju lastne vojaške inferiornosti. To zadnje dejstvo me je hkrati s projekcijami mednarodnih inštitutov privedlo do oblikovanja prve hipoteze, ki pravi:

Hipoteza 1: Kitajska predstavlja vojaško grožnjo EU.

Vsi relevantni viri so pokazali, da Evropi in EU v strogo vojaškem pogledu Kitajska ne predstavlja vojaške grožnje. Kljub temu da ima strateško jedrsko orožje, medcelinske balistične rakete, ki lahko dosežejo Evropo, o vojaški grožnji s strani Kitajske ni realistično govoriti. Prva hipoteza je s tem dejstvom ovržena. Kljub temu, da institucionaliziranega sodelovanja med EU in Kitajsko na vojaškem področju še ni, se vojaške vezi gradijo predvsem na bilateralni in multilateralni ravni.

Hipoteza 1 je ovržena.

Najširši zaključen del diplomske naloge obsega analiza potencialne **gospodarske grožnje Kitajske do EU**. V strokovni javnosti obstaja namreč poplava raznovrstnih poročil, ki opredeljujejo tovrstno tematiko v odnosih ZDA – Kitajska in precej malo literature glede EU. Analizo potencialnih groženj skupnemu gospodarstvu Evropske unije sem pričel preko več poglavij, ki po mnenju EUISS, EDA, RAND, SIPRI in drugih relevantnih institucij iz varnostnega področja lahko predstavljajo izzive za EU.

Hipoteza 2. Kitajska je gospodarska grožnja Evropski uniji

V enajstih podpoglavjih sem opredelil pomen (oziroma izziv) kitajske gospodarske rasti, izvoza v EU, zunanjetrgovinskega deficita Unije, pravic do intelektualne lastnine, vrednosti kitajske valute, kitajski človeški kapital, notranjo stabilnost, nespoštovanje določil STO, kitajske finančne institucije in ideologijo.

Kitajska gospodarska rast je za EU trenutno prej priložnost kot izziv. Kljub eksplozivni gospodarski rasti EU in Kitajska ostajata partnerja, ki dobro gospodarsko sodelujeta. Sodelovanje naj bi se v prihodnje dvignilo še na višjo raven, saj EU pritiska na LRK, da

izpolnjuje določila STO in odpravlja uporabo dvojnih meril pri poslovanju evropskih podjetij na kitajskih tleh.

Struktura kitajskega izvoza v EU zaenkrat lahko ogrozi evropske delovno intenzivne industrije, kot je industrija oblačil. Kljub temu da nekateri strokovnjaki opozarjajo, da se to lahko v prihodnosti precej spremeni in da Kitajska ne bo več dolgo temeljila na tradicionalnih panogah, kot so »tekstilna industrija«, projekcije napovedujejo intra-industrijski razvoj trgovine med EU in Kitajsko, kar neposredno ne ogroža celotne industrije ali izpodriva velikega števila delavcev.

Evropska unija ima trgovinski presežek s Kitajsko na področju storitev. Presežek pa je več desetkrat manjši, kot je blagovni zunanjetrgovinski primanjkljaj EU do Kitajske. Tovrstne razmere vsekakor predstavljajo grožnjo določenim sektorjem evropskega gospodarstva, kot sta tekstilna in obutvena industrija. Dolgoročen blagovni zunanjetrgovinski primanjkljaj pa ima lahko tudi druge posledice za EU. V primeru, da država več uvaža kot izvaža pripelje to posledično do povečanja državnega dolga. Investitorji hkrati opazijo zmanjšanje povpraševanja po domačih proizvodih, kar škodi domačemu gospodarstvu in zniža kotiranje domačih podjetij na borzi. Investitorji se ob manjših investicijskih možnostih usmerijo na tuje trge, kar povzroči manjše povpraševanje na domačem borznem trgu in upad poslovanja na domačem trgu. Zunanjetrgovinski primanjkljaj torej predstavlja veliko težavo za EU.

Tečaj juana proti drugim valutam je znižan, kar omogoča Kitajski visok izvoz in gospodarsko rast, ustvarja pa trgovinski deficit. To ima dvojni učinek, izvozno blago je zaradi menjalnih razmerij subvencionirano medtem ko se zaradi istega vzroka na uvoženo blago plača določen davek. To stimulira kitajski izvoz in njegovo rast, ob tem pa je očitna velika trgovinska prednost Kitajske v razmerju do EU.

Pomemben vidik vprašanja, ali Kitajska predstavlja gospodarsko grožnjo Evropski Uniji, je tudi področje zagotavljanja virov energije. Kitajska postaja vse bolj odvisna od uvoza energije in surovin, kar ima posledice na njene zunanje, varnostne in obrambne politike do EU. Kitajska, EU in Indija bodo tekmovali za iste energetske vire na Bližnjem vzhodu, v Rusiji in Centralni Aziji. Analiza je pokazala, da Kitajska v tem pogledu deluje globalno, saj je v porastu njeno povpraševanje po energetskih virih. Zaenkrat trenj med Kitajsko in EU glede virov energije ni. Resnica je sicer, da si obe sili želita pridobiti vpliv na območju centralne Azije, kot tudi drugje, kar lahko v prihodnosti privede do konfliktov, o katerih pa v času nastajanja diplomatskega dela še ne moremo govoriti. Kitajska torej na področju energetike (še) ne predstavlja grožnje EU.

Kot smo torej dokazali, obstaja na gospodarskem področju precej podobnosti med EU in Kitajsko. Obe si želita zagotoviti stabilno gospodarsko rast, pri čemer ima Kitajska težave pri dvigu praga revščine za ogromno število prebivalcev, EU s stabilizacijo novih članic. Tako EU kot Kitajska sta podpornici proste trgovine in razvoja notranjega trga. Skupne interese je opaziti tudi pri trgovinskih in energetskih interesih v območjih centralne Azije in Irana. Hkrati so dejstva pokazala, da lahko na nekaterih področjih Kitajsko vsekakor dojemamo kot grožnjo, saj Kitajska omejuje delovanje evropskih podjetij, ne spoštuje določila STO, ne spoštuje pravic do intelektualne lastnine, predstavlja grožnjo določenim sektorjem evropskega gospodarstva zato lahko trdim, da Kitajska predstavlja gospodarsko grožnjo EU.

Na podlagi opisanih sklepov lahko preverimo 2. hipotezo:

Hipoteza 2 je potrjena.

Poleg vojaške in gospodarske dimenzije kitajske grožnje se je zaradi vse večjega vpliva Kitajske v svetu smiselno vprašati tudi o kitajskem političnem vplivu in posledicah le-tega za Evropsko unijo, torej **politični dimenziji kitajske grožnje**. Dejstva so pokazala, da je glavno strateško vodilo kitajskega vodstva najti vire za gospodarsko rast in investicijske priložnosti, iskanje novih trgov, zagotoviti energetske vire, izboljšati blaginjo prebivalstva in ohraniti notranjo stabilnost. Kitajska ima kot članica Organizacije združenih narodov in stalna članica Varnostnega sveta OZN določene pravice in dolžnosti oblikovati mednarodno politiko, hkrati je članica številnih mednarodnih organizacij, preko katerih lahko vpliva na razmere na območju ali znotraj Evropske unije. Če omenimo le nekatere primere, opazimo dejstvo, da je Kitajska ovirala napotitev enot Nato na Kosovo, v istem letu, leta 1999, je ovirala podaljšanje mandata misiji UNPREDEF v Makedoniji. Podobno je LRK reagirala v primeru Burme in pred nekaj leti namesto obsodbe genocida v Darfurju odkrito sodelovala z voditelji. Vse omenjeno je vsekakor pomenilo določeno varnostno tveganje za EU, katerega zmanjševanje je Kitajska namerno ovirala. S tem ko Kitajska hkrati doma ne polaga veliko pozornosti na politične reforme, predstavlja tveganje oziroma zmanjšuje možnost mednarodne skupnosti, da bi vplivala na države v smeri človekovih pravic, politične svobode in dobrega upravljanja. Hipoteza 3 pravi:

Hipoteza 3 : Kitajska predstavlja grožnjo političnim interesom Evropske Unije

Na podlagi zgoraj opisanih sklepov je potrebno zaključiti, da Kitajska predstavlja grožnjo političnim interesom Evropske unije. *S tem je Hipoteza 3 potrjena.*

Hipoteza 4. Kitajska imigracija predstavlja varnostno grožnjo Evropski uniji.

Statistični podatki Eurostata kažejo, da se število kitajskih priseljencev v EU giblje okoli števila 1 milijon. Teoretiki razlagajo, da so migranti lahko prepoznani kot temeljno varnostno vprašanje, saj ogrožajo ekonomsko blaginjo, družbeno ureditev, kulturo in religijo ter politično stabilnost. Dejstva tudi kažejo, da je nenaden prihod kitajskih migrantov v Rusijo v 90. letih prinesel precejšnje težave, ki so segale od upada gospodarske uspešnosti do povečanja kriminala. Čeprav se v Rusiji še vedno spopadajo s problemi, povezanimi s kitajskimi migranti, katerih število se prav tako kot v EU giblje okoli enega milijona, večjih težav zaradi kitajskih priseljencev v Evropski uniji zaenkrat ni. Projekcije za prihodnost kažejo na nadaljnje povečane števila kitajskih priseljencev, vendar zaenkrat o varnostni grožnji EU iz strani kitajskih migrantov ne moremo govoriti.

Hipoteza 4 je ovržena.

Zagotavljanje energetske varnosti je eden izmed ključnih procesov v vsaki države. Državno gospodarstvo, z njim posledično tudi družba in notranja stabilnost, je odvisno od neprekinjenega dotoka energije. Evropska unija uvozi skoraj 50% energije, katere viri se velikokrat nahajajo na nestabilnih delih sveta. Trendi na Kitajskem kažejo na vsakoletno povečanje porabe energije in s tem težnjo po zavarovanju novih energetskih virov. To lahko nastopi težava v odnosih med EU in Kitajsko. Analiziranje relevantnosti energetske dimenzije kitajske grožnje je pripeljalo do zaključka, da se tako EU kot Kitajska zavedata potencialnega tekmovalnega položaja in ustrezno reagirata v smeri sodelovanja. Tako Kitajska kot EU pred konflikt postavlja politične in ekonomske prijeme za zagotavljanje sodelovanja. Hipoteza 5 pravi:

Hipoteza 5: Kitajska predstavlja grožnjo evropski energetske varnosti

Analiza je pokazala, da Kitajska trenutno ne predstavlja grožnje energetske varnosti Evropske unije. Kljub temu da obstajajo deljena mnenja glede vprašanja Irana in držav v centralni Aziji, neposredne grožnje energetske varnosti EU s strani Kitajske zaenkrat ni. *S tem je ovržena hipoteza 5.*

Ključne ugotovitve diplomskega dela torej so, da je Ljudska republika Kitajska varnostna velesila, ki ne predstavlja vojaške grožnje Evropski uniji, niti ne ogroža ključnih interesov na področju energetike. Dejstva kažejo, da mora biti EU vse bolj pozorna na Kitajsko na mednarodnem političnem prizorišču in z instrumenti, ki jih omogoča mednarodno pravo, poskušati usmeriti Kitajsko na pot razvoja, ki bi bila vzporedna z razvojem EU. Gospodarsko gledano je težava popolnoma enaka. Kitajska sicer predstavlja gospodarsko grožnjo Uniji, vendar hkrati tudi neizmerno priložnost. Zato je potrebno še naprej gojiti dobre odnose in sodelovanje z azijsko silo, kar je edini način za nadaljnji miroljuben razvoj.

Odnos EU s Kitajsko je leta 2006 strnil komisar za trgovino Peter Mendelson, ki je dejal:

Kitajska ni grozljiva zgodba globalizacije, ampak zgodba o uspehu globalizacije. Kitajska pomeni cenejše blago v evropskih trgovinah, cenejša vlaganja za podjetja, konkurenčnejša evropska podjetja, rastoče trge za evropske izvoznike in nižje obrestne mere. Za Kitajsko je dostop do evropskega trga pomagal 180 milijonom ljudi iz revščine od leta 1990. Evropa ima gospodarski interes v gospodarsko močni Kitajski. Obe strani imata koristi zaradi odprtosti. Vendar rastoča moč kitajske trgovine pomeni čedalje večja pričakovanja. Kitajska mora izpolniti svoje obveznosti v okviru STO in se zavezati k poštenemu trgovanju. Evropa mora sprejeti ostro konkurenco. Kitajska mora zagotoviti pošteno konkurenco (Europa 2006b).

Za končni razmislek o namerah Kitajske pa bi k temu dodal starodavno kitajsko modrost, ki pravi:

»Vsako bojevanje temelji na prevari. Torej, ko si sposoben napasti, deluj kot da nisi, ko si blizu, naj nasprotnik misli, da si daleč, ko premikaš svoje sile, deluj kot da si pri miru in ko si najbolj močan, naj nasprotnik misli, da si najbolj šibek« (Sun Tsu 544 pr. n. š. – 496 pr. n. š).

9 Literatura

Arleigh, Burke A. 2006. *Chair in Strategy*. Dostopno prek: http://csis.org/files/media/isis/pubs/060626_asia_balance_powers.pdf (12. februar 2010).

Ashraf, Tariq Mahmud. 2008. Afghanistan in Chinese Strategy Toward South and Central Asia. *China Brief* 8 (10). Dostopno prek: [http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=4915&tx_ttnews\[backPid\]=168&no_cache=1](http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews[tt_news]=4915&tx_ttnews[backPid]=168&no_cache=1) (18. marec 2010).

Bajoria, J. 2009. *China's Military Power*. Dostopno prek: http://www.cfr.org/publication/18459/chinas_military_power.html (12. januar 2010).

Baldor, L. 2009. *Report: China's Cyberwarfare capabilities grow: Panel says attackers appear to be trying to collect U.S. intelligence data*. Dostopno prek: <http://www.msnbc.msn.com/id/33439397/> (11. maj 2010).

Bates, G. 2005. China's Evolving Role in Global Governance. *V China's Rise: Diverging U.S – EU Perceptions and Approaches*, ur. Wacker Gudrun, 23–29. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik.

Beeson, Mark in Steven Bell. 2009. The G-20 and International Economic Governance: Hegemony, Collectivism or Both? *Global Governance* 15 (1). Dostopno prek: <http://www.accessmylibrary.com/article-1G1-194980227/g-20-and-international.html> (4. april 2010).

Boquerat, Gilles in Frederic Grare, ur. 2004. *India, China, Russia: Intricacies of an Asian Triangle*. Singapore: India Research Press.

British Foreign and Commonwealth Office. 2007. *Global Europe: Meeting the Economic and Security Challenges*. Dostopno prek: <http://www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/pdf1/global-europe> (12. april 2010).

Bruno, G. 2008. *The Evolution of Cyber Warfare*. Dostopno prek: http://www.cfr.org/publication/15577/evolution_of_cyber_warfare.html (5. maj 2010).

Cencen, M. 2004. *Mednarodni položaj Kitajske po koncu hladne vojne*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Central Intelligence Agency. Dostopno prek: <http://www.cia.gov> (12. marec 2010).

China.org.cn. 2006. *Full Text: China's National Defence in 2006*. Dostopno prek: <http://www.china.org.cn/english/features/book/194421.htm> (12. december 2009).

Constitution of the People's Republic of China. Dostopno prek: <http://english.peopledaily.com.cn/constitution/constitution.html> (5. januar 2010)

Cordesman, A.H. in M. Kleiber. 2006. *The Asian Conventional Military Balance 2006: Overview of Major Asian Powers*. Washington: Center for Strategic and International Studies.

Davis, B. 2007. Wanted: Money SWF's Money Sans Politics. *The Wall Street Journal*, 20. december. Dostopno prek: <http://online.wsj.com/article/SB119811611876541249.html> (29. november 2009).

Department of Defence. Office of the Secretary of Defence. 2006. *Military Power of the People's Republic of China*. Dostopno prek: <http://www.defense.gov/pubs/pdfs/China%20Report%202006.pdf> (28. december 2010).

--- 2008. *Annual Report to Congress: Military Power of the People's Republic of China*. Dostopno prek: http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/china_military_power_2008.pdf (28. december 2009).

--- 2009. *Annual Report to Congress: Military Power of the People's Republic of China*. Dostopno prek: http://www.defense.gov/pubs/pdfs/China_Military_Power_Report_2009.pdf (17. januar 2010).

d'Hooghe, Ingrid. 2009. *The limits of China's Soft Power in Europe: Beijing's Public Diplomacy Puzzle*. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael.

Economy Watch. 2009. *China Economic Structure*. Dostopno prek: http://www.Economywatch.com/world_economy/china/structure_of_economy.html (17. april 2010).

Europa. 2006a. *Odnosi med EU in Kitajsko: Komisija določa svojo strategijo*. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1454&format=HTML&aged=0&language=SL&guiLanguage=en> (17. marec 2010).

--- 2006b. *EU-China Relations: Commission Sets Out Its Strategy*. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1454&format=HTML> (8. maj 2010)

--- 2007. *EU-China Relations: Chronology*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/external_relations/china/docs/07_chronology_jan-07.pdf (7. marec 2010).

--- 2009a. *EU-China trade in facts and figures*. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/375&format=HTML&aged=0&language=EN> (6. marec 2010).

--- 2009b. *2nd EU-China High-Level Economic and Trade Dialogue (HED)*. Dostopno prek: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/may/tradoc_143096.pdf (12. marec 2010).

European Commission. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/index_en.htm (8. marec 2010)

Ferfila, Bogomil. 2008. *Demokratske in nedemokratske države sveta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2009. *Primerjalne politike v sodobnem svetu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Fox, John in François Godement. 2009. *A Power Audit of EU China Relations*. London: European Council on Foreign relations.

Foreign & Commonwealth Office. 2007. *Global Europe: Meeting the Economic and Security Challenges*. Dostopno prek: <http://www.fco.gov/uk/resources/en/pdf/pdf1/global-europe> (7. maj 2010).

Franek, Thomas. 2008. Chech market swamped by shoes made in China. *Aktualne.cz.*, 20. februar. Dostopno prek: <http://aktualne.centrum.cz/czechnews/clanek.phtml?id=521460> (12. april 2010).

Gao, Gong. 2007. Special Supplement: Hungary: Gateway to Europe for Chinese Business. *China Daily*, 9. marec Dostopno prek: http://www.chinadaily.com.cn/cndy/2007-09/03/content_6074360.htm (5. januar 2010).

Gertz, B. 2000. *The China Threat: How People's Republic Targets America*. Washington DC: Regnery.

Glaubitz, Joachim. 2002. The China Threat as seen from Europe. V *The China Threat: perceptions, myths and reality*, ur. Herbert Yee in Ian Storey, 118–130. London: Routledge/Curson.

Global Europe. Dostopno prek: <http://www.globeurope.com/> (5. maj 2010).

GlobalSecurity.org. 2007. *Ministry of State Security (MSS)*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/intell/world/china/mss.htm> (28. december 2009).

--- 2009. *China's Defence Budget: China's Official Budget*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/china/budget.htm> (12. december 2009).

Grizold, Anton in Bogomil Ferfila. 2000. *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Gros, Daniel. 2008. *China and India: Implications for the EU Economy*. Dostopno prek: <http://www.ceps.be/book/china-and-india-implications-eu-economy> (25. marec 2010).

Haoting, Lu. 2007. Chinese firm, Polish road. *China Daily*, 12. september. Dostopno prek: http://www.chinadaily.com.cn/cndy/2007-09/12/content_6099010.htm (25. marec 2010).

Hoffmann, Stanley. 2003. America Goes Backward. *The New York Review of Books* 50 (10). Dostopno prek: http://www.cfr.org/publication/10715/chinas_soft_power_initiative.html (18. januar 2009).

The Information Office of China's State Council of the Peoples Republic of China. 2009. *China's National Defence in 2008*. Dostopno prek: http://www.gov.cn/english/official/2009-01/20/content_1210227.htm (12. december 2009).

International Monetary Fund. 2004a. *China: International Trade and WTO Accession*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp0436.pdf> (6. marec 2010).

--- 2004b. *Euro Area Policies: Selected Issues*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2004/cr04235.pdf> (7. april 2010).

Johnson, Kenneth D. 2009. *China's Strategic Culture: A Perspective for the United States*. Carlisle: Strategic Studies Institute.

Johnston, Alastair Iain. 1995. *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*. Princeton: Princeton University Press.

Kishore, Mahbubani. 2007. Charting a New Course V *Survival* (Vol.49, No. 3). Dostopno prek: <http://www.informaworld.com/smpp/ftinterface~content=a780981720~fulltext=713240928~frm=content> (7. marec 2010).

Kosar, K. 2005. *Irregular Migration, State Security and Human Security: A Paper Prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission*

on International Migration. Dostopno prek: <http://www.gcim.org/attachements/TP5.pdf> (7. februar 2010).

Krekel, Bryan. 2009. *Capability of the People's Republic of China to Conduct Cyber Warfare and Computer Network Exploitation*. Dostopno prek: http://www.uscc.gov/researchpapers/2009/NorthropGrumman_PRC_Cyber_Paper_FIN_AL_Approved%20Report_16Oct2009.pdf (5. maj 2010).

Laczko, F. 2003. *Europe Attracts More Migrants from China*. Dostopno prek: <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=144> (17. april 2010).

Lerais, Frederic., Matthias Levin., Myriam Sochacki in Reinhilde Veugelers. 2006. *China, The EU and the World: Growing in Harmony?* Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Li, Haizheng., Barbara M. Fraumeni, Zhiquiang Liu in Xiaojun Wang. 2009. *Human Capital in China*. Dostopno prek: <http://www.nber.org/papers/w15500.pdf> (17. Marec 2010).

Lieberthal, K. 2007. How Domestic Forces Shape the PRC's Strategy and International Impact V *Strategic Asia 2007-08: Domestic Political Change and Grand Strategy*, ur. Ashley J. Tellis in Michael Wills. Washington: The National Bureau of Asian Research.

Lisbonne-de Vergeron, Karine. 2007. *Contemporary Chinese Views of Europe*. London: Royal Institute of International Affairs.

Liu Xuecheng. 2006. China's Energy Security and Its Grand Strategy. *Policy Analysis Brief, (September 2006)*. Dostopno prek: <http://www.stanleyfoundation.org/publications/pab/pab06chinasenergy.pdf> (19. december 2009).

Martin, Michael F. 2008. *CRS Report for Congress: China's Sovereign Wealth Fund*. Dostopno prek: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/crs/r134337.pdf> (5. maj 2010).

Medeiros, Evan S. 2009. *China's International Behaviour: Activism, Opportunism and Diversification*. Dostopno prek: http://www.rand.org/pubs/monographs/2009/RAND_MG850.sum.pdf (19. december 2009).

Minakir, P.A. 1997. *Chinese Immigration in the Russian Far East: Regional, National, and International Dimensions*. Dostopno prek: http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/CF130/CF130ch7.pdf (6. maj 2010).

Mo, Honge. 2006. China Issues White Paper on National Defence. *Global Research* 07 (1). Dostopno prek: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=4287> (14. februar 2010).

National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference. Dostopno prek: <http://www.cppcc.gov.cn> (16. november 2009).

Netherlands Environment Assessment Agency. Dostopno prek: <http://www.pbl.nl/en/dossiers/index.html> (17. marec 2010).

Noll, Paul in Bernice Noll. 2009. *China Provinces*. Dostopno prek: <http://www.paulnoll.com/China/Provinces/China-Province-choices.html> (17. november 2010).

Norris, Robert S. in Hans M. Kristensen. 2008. *Chinese Nuclear Forces, 2008*. Dostopno prek: <http://thebulletin.metapress.com/content/25094v7235832574/fulltext.pdf> (6. april 2010).

Nuclear Threat Initiative. 2003. *China's Nuclear Exports and Assistance to Iran*. Dostopno prek: <http://www.nti.org/db/China/niranpos.htm> (6. april 2010).

OECD. 2005. *Economic Survey of China*. Paris: OECD.

Pan, Esther. 2006a. *The Scope of China's Military Threat*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/publication/10824/> (29. december 2009).

--- 2006b. *China's Soft Power Initiative*. 2006. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/publication/10715/> (5. januar 2010).

Plut, Dušan. 1998. *Varstvo geografskega okolja*. Ljubljana: Filozofska Fakulteta, Oddelek za geografijo.

Pollpeter, Kevin. 2004. *U.S. – China Security Management: Assessing the Military-to-Military Relationship*. Arlington USA: RAND Corporation.

Department of Defence. 2006. *Quadrennial Defence Review Report*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/dod/qdr-2006-report.pdf> (6. april 2010).

Rosemont, Henry. 2008. *Is China a Threat*. Washington DC: *Foreign Policy in Focus*, 6. februar. Dostopno prek: <http://www.fpif.org/fpiftxt/4945> (29. december 2008).

Rosen, D in Trevor Houser. 2007. *China Energy: A Guide for the Perplexed*. Dostopno prek: <http://www.iie.com/publications/papers/rosen0507.pdf> (3. maj 2010).

Saje, Mitja. 2007. *Sodobna Kitajska: Politični in gospodarski razvoj*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Schmitt, J.Gary, ur. 2009. *The Rise of China: Essays on the Future Competition*. New York: Encounter Books.

Segal, Gerald. 1996. *East Asia in the »Constraint« of China*. Dostopno prek: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/chisegal.htm> (4. februar 2010).

Shirk, L.Susan. 2008. *China: Fragile Superpower*. Oxford: Oxford University Press.

SIPRI. 2000. *SIPRI Yearbook 2000*. Dostopno prek: <http://www.sipri.org/yearbook/2000> (4. februar 2010).

The Supreme People's Court of The People's Republic of China. 2009. *Criminal Procedure Law of the People's republic of China*. Dostopno prek: <http://en.chinacourt.org/public/detail.php?id=2693> (12. januar 2010).

The Central People's Government of the People's Republic of China. Dostopno prek: http://www.gov.cn/english/2008-03/15/content_921051.htm (1. december 2009).

The National People's Congress of the People's Republic of China. Dostopno prek: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/news/> (17. november 2009).

The National Bureau of Asian Research. 2002. *China's WTO Accession: The Road to Implementation*. Dostopno prek: http://www.nbr.org/publications/specialreport/pdf/Preview/SR3_preview.pdf (4. februar 2010).

Umbach, F. 2009. EU-China Energy Relations and Geopolitics. *The Newsletter 51: Summer 2009*. Dostopno prek: http://www.iias.nl/files/IIAS_NL51_27.pdf (4. februar 2010).

Vidmajer, Saša. 2008. Kako se bo spremenila geopolitika, Zaton zahoda. *Sobotna priloga*, 18. oktober. Dostopno prek: <http://www.delo.si/tiskano/html/zadnji/Sobotna+priloga> (18. december 2008).

Wikipedia. 2010. *Ministry of Public Security of the People's Republic of China*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_Public_Security_of_the_People%27s_Republic_of_China (15. januar 2010).

Wolf, Charles Jr., Anil Bamezai, K. C. Yeh in Benjamin Zycher. 2000. *Asian Economic Trends and Their Security Implications*. Arlington USA: RAND.

Wolf Charles Jr., Zycher Benjamin, 2001: *European Military Prospects, Economic Constraints and the Rapid Reaction Force*. Arlington USA: RAND.

World Bank. 2005. *World Development Indicators 2005*. Washington: World Bank.

--- 2009. *China Quarterly Update–November 2009*. Dostopno prek: http://siteresources.worldbank.org/INTCHINA/Resources/318862-1237238982080/5923417-1257229995645/overview_cqu_Oct_2009.pdf (4. februar 2010).

World Trade Organization. 2009. *International Trade Statistics 2009*. Dostopno prek: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2009_e/section2_e/its09_highlights2_e.pdf (5. maj 2010).

World Trade Organization. Dostopno prek: <http://www.wto.org/> (7. maj 2010).

Zaborowski, Marcin, ur. 2006. *Facing China's Rise: Guidelines for an EU Strategy*. Paris: Institute for Security Studies.